

Vlaams
Parlement

vergadering **C340**
zittingsjaar 2014-2015

Woordelijk Verslag

Commissievergadering

Commissie voor Onderwijs

van 24 september 2015

INHOUD

VRAAG OM UITLEG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de stand van zaken wat betreft de toetsing op het einde van het basisonderwijs – 2729 (2014-2015)	3
VRAAG OM UITLEG van Vera Celis aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de uitbouw van massive open online courses (MOOC's) aan het hoger onderwijs in Vlaanderen – 2758 (2014-2015)	6
VRAAG OM UITLEG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over het jaarverslag 2014 van het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION) – 2759 (2014-2015)	9
VRAAG OM UITLEG van Vera Celis aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de toekenning van het lesurenpakket in het volwassenenonderwijs – 2794 (2014-2015)	12
VRAAG OM UITLEG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de gedoogperiode bij inspecties van centra voor leerlingen-begeleiding (CLB's) – 2802 (2014-2015)	14
VRAAG OM UITLEG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de aandacht voor hoogbegaafdheid in het onderwijs – 2833 (2014-2015)	16
VRAAG OM UITLEG van Emmily Talpe aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over hooggevoelige personen en de rol van het onderwijs – 2572 (2014-2015)	18
VRAAG OM UITLEG van Miranda Van Eetvelde aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over leren en werken in Seveso-bedrijven – 2742 (2014-2015)	21
VRAAG OM UITLEG van Güler Turan aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over het statuut voor student-ondernemers – 2673 (2014-2015)	24
VRAAG OM UITLEG van Steve Vandenberghe aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over een meer gerichte aanpak van kansarmoede in scholen door de inzet van ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting (EDAS) – 2844 (2014-2015)	27

**VRAAG OM UITLEG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de stand van zaken wat betreft de toetsing op het einde van het basisonderwijs
– 2729 (2014-2015)**

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Minister, zowel in het regeerakkoord, in uw beleidsnota als in het masterplan voor de hervorming van het secundair onderwijs is opgenomen dat alle leerlingen op het einde van het basisonderwijs worden getoetst. Het doel daarvan is feedback te kunnen geven in het kader van de interne kwaliteitscontrole van de scholen en gegevens te kunnen verzamelen op systeemniveau. Ik stelde u hierover reeds een vraag tijdens de plenaire vergadering van 4 maart jongstleden. U antwoordde toen dat het de bedoeling is om de paralleltoetsen van het steunpunt voor peilingsproeven, de interdiocesane proeven en de proeven van het Onderwijssecretariaat van de Steden en Gemeenten van de Vlaamse Gemeenschap (OVSG) te valideren, zodat er een toolkit kan ontstaan die bestaat uit drie of vier soorten proeven. U gaf toen ook aan dat nog niet was uitgeklaard welke maatregel er eerst zal worden uitgevoerd: het koppelen van het getuigschrift basisonderwijs aan eindtermgerelateerde leerplandoelstellingen of de toetsing op het einde van het basisonderwijs.

Dit is een belangrijk verhaal. In het masterplan voor de hervorming van het secundair onderwijs en in de analyse van de problemen stelden we eigenlijk vast dat het getuigschrift basisonderwijs niet steeds getuigt van wat het moet aantonen. Het gevolg is dat directeurs en leerkrachten secundair onderwijs kunnen zeggen "zeg me van welke basisschool u komt en wat uw resultaten zijn, en ik zal u zeggen hoe ver u zult geraken". Ik stel het nu wat lapidair, om mijn punt te maken. Ik zeg dit om aan te geven dat het verwerven en beheersen van de basiskennis cruciaal is voor een goede doorstroming in het secundair onderwijs. Als we willen spreken over doorstroming en attestering in het secundair onderwijs, en over de toelatingsvoorwaarden ervan, dan moeten we kijken naar wat eraan voorafgaat. Want dat is er onlosmakelijk mee verbonden.

Ik wil u daarover enkele vragen voorleggen. Tijdens de plenaire vergadering van 4 maart sprak u van een nota van de administratie om deze zaken uit te klaren. Is deze al gefinaliseerd, en zo ja, wat is het resultaat hiervan? Welke stappen zijn al gezet om de toetsing in te voeren, en welke plant u nog te zetten? Wat – welke inhoud – wenst u op te nemen in de toetsen, en welke niet? Waarom wel, of waarom niet? Welke maatregel zal er eerst worden ingevoerd en wanneer: het getuigschrift basisonderwijs aan eindtermgerelateerde leerplandoelstellingen koppelen of de toetsing op het einde van het basisonderwijs? Met dank voor de antwoorden.

De voorzitter: De heer De Meyer heeft het woord.

De heer Jos De Meyer (CD&V): Minister, we breien hier eigenlijk een vervolg aan een actuele vraag die op 4 maart in de plenaire zitting is gesteld. Ik sprak toen namens mijn fractie, met een verwijzing naar de beleidsnota, waaruit ik citeerde: "We hebben een groot vertrouwen in de schoolbesturen en ook in de deskundigheid van leerkrachten, ook met betrekking tot de evaluatie van individuele leerlingen." Ik zei toen dit: "Minister, de belangrijkste zin over toetsen in uw beleidsnota is deze: 'Wat betreft de toetsen die uitspraak doen over prestaties van individuele leerlingen vertrekken we van het principe dat het evaluatiebeleid blijft behoren tot de volledige autonomie van de scholen.'" Dat principe staat voor ons voorop. We verwachten dat het op een correcte en loyale manier wordt uitgevoerd.

Mijnheer Daniëls, ik veronderstel dat u met uw derde vraag niet beoogt dat de minister zou moeten bepalen wat de onderwijsverstrekkers precies moeten opnemen in hun proeven, maar dat u hun vrijheid respecteert om dat zelf te bepalen – zelfs om de toolkit vorm te geven. Dat mag niet centraal worden geregeld. Dat is mijns inziens toch niet de bedoeling van het masterplan.

De voorzitter: Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel (Open Vld): Minister, mijn fractie vindt dat voor elk kind de vorming in het basisonderwijs hoogstaand moet zijn, ongeacht de school waar het zit. Ik weet het, ik trap een open deur in, maar het is een grote bekommernis: een kind mag niet de gevolgen dragen van de keuzes van de ouders of van de wijk waarin het woont. Mijn fractie pleit ervoor dat er zekerheid moet zijn over de kwaliteit van het getuigschrift basisonderwijs. Dat is primordiaal, en belangrijker dan welke structuurhervorming ook. In dat licht onderschrijf ik de vragen van de heer Daniëls. Zonder al te veel planlast en regelnevel moet worden gewerkt aan de kwaliteit van het getuigschrift basisonderwijs.

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Voorzitter, collega's, op 4 maart heb ik de dialoog met de onderwijsverstrekkers over de toetsing op het einde van het basisonderwijs aangevat. U kent de bepalingen in het regeerakkoord en het masterplan daarover. Het eerste overleg heeft begin april plaatsgevonden en had tot doel om alle betrokken partijen kennis te laten maken met elkaars toetsinstrumenten. Tijdens dat eerste overleg hebben de teams verantwoordelijk voor de Interdiocesane Proeven (IDP's), de OVSG-toetsen en de Paralleltoetsen van de Vlaamse Peilingen informatie uitgewisseld. Op basis van deze informatie en het vervolgoverleg heeft de administratie een nota opgemaakt met daarin verschillende opties om de validering van de IDP's en de OVSG-toetsen aan te pakken. De toetsen moeten immers gevalideerd worden.

Ik heb vervolgens de administratie de opdracht gegeven om van start te gaan met de uitvoering van verschillende acties die tot de validering moeten leiden: het oprichten van een kennisuitwisselingsplatform, het laten uitvoeren van een wetenschappelijke analyse van de ontwikkelings- en aanwendingscyclus van de toetsen en de toetsresultaten vanuit wetenschappelijk oogpunt laten bekijken. Voor de laatste twee onderdelen is wetenschappelijke ondersteuning nodig waarvoor we, zoals al gezegd, een beroep zullen doen op het team van het Steunpunt Toetsontwikkeling en Peilingen. De vraag om een concreet onderzoeksvorstel te formuleren, ligt momenteel voor bij het steunpunt. Het spreekt vanzelf dat ik, zodra we zicht hebben op de te ondernemen onderzoeksactiviteiten, opnieuw zullen overleggen met de onderwijsverstrekkers. Hun steun en medewerking is immers onmisbaar in dit proces. Ik zal hen actief betrekken bij het maken van keuzes. Het verdere verloop is afhankelijk van de resultaten van de opdrachten voor het steunpunt. Ik wil hierbij beklemtonen dat toetsvalidatie een complex en multidimensioneel vraagstuk is dat niet met een vingerknip kan worden opgelost.

Wat is de inhoud? Ik streef ernaar om de scholen een toolkit aan te reiken met toetsen per leergebied. Aangezien we niet uitgaan van toetsontwikkeling maar van toetsvalidatie, is de toolkit sowieso beperkt tot de leergebieden waarvoor vandaag toetsen bestaan: bij IDP, OVSG en de paralleltoetsen. Verder kunnen er zich ook beperkingen aandienen als zou blijken dat het validatieproces niet voor alle toetsen vanzelfsprekend is.

Wat de laatste vraag betreft, kan ik zeggen dat de maatregel om het getuigschrift basisonderwijs te koppelen aan de doelen uit het leerplan die het bereiken van de eindtermen beogen, reeds dankzij Onderwijsdecreet XXIV van 25 april

2014 decretaal is verankerd. De maatregel trad op 1 september 2015 in werking, wat betekent dat de eerste getuigschriften basisonderwijs gebaseerd op deze nieuwe norm door de basisscholen uitgereikt kunnen worden vanaf juni 2016. Ik had graag vrij snel de toolkit klaar gekregen, maar het vraagt tijd om die wetenschappelijk te valideren.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Ik dank u voor uw toelichting. Ik onderschrijf wat mevrouw Brusseel en de heer De Meyer hier hebben gezegd: onze scholen moeten niet vrezan, want als ze goed bezig zijn, is alles gerealiseerd. Ik heb wel schrik voor scholen die dat niet willen. Ik stel me dan de vraag waarom men niet zou willen dat de toetsen en het getuigschrift worden gevalideerd. Ik denk evenwel niet dat u dat bedoelt. Er is inderdaad de autonomie van de scholen, maar het secundair onderwijs komt na het basisonderwijs. Dat is ook de reden waarom dit in het masterplan voor het secundair onderwijs is opgenomen. Het woord getuigschrift is mijns inziens veel beter dan het woord diploma. Want het woord zegt dat men op schrift getuigt dat iemand een basis bezit waarop verder kan worden gebouwd. Dat is cruciaal om de ongekwalificeerde uitstroom tegen te gaan.

Ik ben blij dat het overleg gaande is en dat u het steunpunt daarbij betreft. Het steunpunt heeft inderdaad de nodige expertise in huis, en de peilingsproeven zijn een bijzonder interessant instrument. Ik vraag me wel af of we die informatie niet aan de inspectie kunnen meegeven. Op dit ogenblik moet de inspectie immers nagaan of de eindtermen in een bepaalde school door de meerderheid van de leerlingen worden gehaald. De eindtermen zijn nog altijd de basis van het financieringsmechanisme. De inspectie moet daartoe een reeks van onderzoeken afwerken. Eigenlijk kunnen de peilingsproeven heel snel de vinger op een aantal wonden leggen.

De gegevens bestaan, maar ze zitten veilig weggeborgen in een databank. Zou het voor de school en voor de doorlichting niet wijs zijn om die gegevens voor hen te ontsluiten? Niet om rangschikkingen in de kranten te publiceren, maar om de doorlichting te bevorderen en de pedagogische begeleiding te helpen. Om bijvoorbeeld vast te stellen dat in een bepaalde school het niet goed lukt om Frans aan te leren. Dat is toch beter dan dat men zeer benaderend in een evaluatierapport moet schrijven dat men zich vragen stelt over een en ander. Ik wil deze open vraag in het debat inbrengen.

De heer Jos De Meyer (CD&V): Ik wou alleen maar duidelijk maken dat kwaliteit uiteraard een prioriteit is, maar dat het masterplan niet tot doel heeft te evolueren naar een centrale toetsing.

De voorzitter: Dat klopt. Dat is zeer duidelijk gesteld. Onderwijs in functie van de toetsen zou het onderwijs verarmen. We willen een rijk onderwijs, zodat we sterke kinderen krijgen.

Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel (Open Vld): Een centrale toetsing kan één nadeel hebben, en dat is 'teaching to the tests'. Ik denk evenwel niet dat we daar schrik voor moeten hebben, gezien de goede tradities en de goede kwaliteit van ons onderwijs. Ik ben voorts erg tevreden dat u wilt werken met gevalideerde testen. Dat is absoluut noodzakelijk. Het is belangrijk dat ouders zekerheid hebben. Hun kinderen mogen niet per ongeluk belanden in een school die te gemakkelijk is, en evenmin mogen bepaalde scholen het allemaal te moeilijk maken om zich te richten op een bepaald segment. Ik ben geen voorstander van eenheidsworst, verre van. Ik sta achter het feit dat elke school zijn eigen pedagogisch project heeft. U zult me dat niet in vraag horen stellen. Er zijn wel garanties nodig over de kwaliteit van de opleidingen. Bovendien moet worden gewaarborgd dat alle kinderen in Vlaanderen gelijke kansen krijgen. We hoeven niet bang te zijn voor

een centrale toets. De eigenheid van onze scholen zal ongetwijfeld voor voldoende uitdagingen voor onze kinderen zorgen.

Minister Hilde Crevits: Ik denk dat onze opvattingen niet veel van elkaar verschillen. Er is afgesproken dat er op het einde van de lagereschoolopleiding geen centraal examen komt. Ik benadruk dat. Ik vind het wel belangrijk dat elke school een gevalideerde toets laat uitvoeren. Dat is de reden waarom ik voorstel dat er een toolkit komt. De wetenschappelijke validatie vergt wel wat inspanningen. Ofwel gaan we ervoor, ofwel zeggen we dat men een van de drie bestaande toetsen kiest, want ze zijn alle drie in orde. Maar we kozen ervoor om dat niet te doen. We hebben gekozen voor de wetenschappelijke validatie, en ik wil me daar nu consequent aan houden. Het steunpunt moet die opdracht afwerken. Dat kan verrijkende inzichten opleveren. Als ze alle drie worden gevalideerd, kan men ze in de toolkit steken. Men kan dan nog kiezen.

Wat het getuigschrift betreft, zei ik het al in mijn antwoord op de vraag van 4 maart: moeten we met de attestering van het getuigschrift basisonderwijs wachten tot alles is gevalideerd, of doen we dat al vanaf nu, want het kan al vanaf juni? Ik heb begrepen dat de meesten vinden dat beide los van mekaar staan, al moet er stevig worden doorgewerkt aan de validatie. Ik ga daar met de opleidingsverstrekkers nog over praten. Beide werkwijzen zijn mogelijk. Maar ik kan onmogelijk in de komende vier weken de validatie rond hebben. We zullen dan een keuze moeten maken of we met de andere werkwijze ook zullen wachten of niet.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Ik neem aan dat het steunpunt al een tijdje aan het werk is. Welke timing hanteert het steunpunt? De bestaande toetsen valideren, betekent dat men nagaat of ze meten wat moet worden gemeten. Het steunpunt heeft bij de uitwerking van de peilingsproef al heel wat expertise opgebouwd. De interdiocesane proeven en de proeven van het OVSG zijn er ook niet onvoorbereid gekomen. Het valideren is dus niet echt pionierswerk. Welke timing hanteert men? U zegt dat de twee los van elkaar staan. Ik denk dat niet. De koppeling aan de eindtermgerelateerde leerplandoelstellingen – en dus niet aan de leerplannen – is cruciaal voor de opleiding nadien, in het secundair onderwijs. Ik verneem dus graag hoe het staat met de timing.

Minister Hilde Crevits: Ik zei het al in mijn antwoord: het steunpunt werkt nu een onderzoeksvoorstel uit. Snel valideren gaat niet. De interdiocesane proeven en de proeven van het OVSG zijn zeer goed uitgewerkt, maar hier gaan we voor het eerst naar een wetenschappelijke aanpak. Zodra ik de timing ken, laat ik het u weten. Maar de voorstellen van het steunpunt over wat moet worden onderzocht en hoe dat moet gebeuren, zijn nog niet bij mij beland. Ik houd u uiteraard op de hoogte. Er zijn voorts heel wat scholen waar de interdiocesane proeven of de proeven van het OVSG al decennia worden uitgevoerd.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Ooit is een taalttest gevalideerd via twee bezoeken van vier mensen die uit het buitenland kwamen. Dat gebeurde binnen 24 uur. Het lijkt me mogelijk dat snel te doen.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Vera Celis aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de uitbouw van massive open online courses (MOOC's) aan het hoger onderwijs in Vlaanderen – 2758 (2014-2015)

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: Mevrouw Celis heeft het woord.

Mevrouw Vera Celis (N-VA): Minister, het is niet de eerste keer dat ik een vraag stel over de massive open online courses (MOOC's). Ik vind het zeer belangrijk dat digitale interactie tussen docenten, assistenten en studenten mogelijk is. Ik ben daar een grote liefhebber van.

Sinds enkele jaren zijn de zogenaamde MOOC's internationaal aan een steile opmars bezig. MOOC's zijn online cursussen in de vorm van videocolleges en filmpjes die door internationaal gerenommeerde universiteiten via internetplatformen gratis worden aangeboden. Hiermee is de digitale revolutie ook helemaal doorgedrongen in het hoger onderwijs.

Voorstanders beschouwen MOOC's als een belangrijke tool in ons streven om levenslang leren te promoten. Hoewel je via deze methode geen officieel diploma kunt behalen nadat je een examen hebt afgelegd, zet het volgens hen wel de deur open voor een breed publiek om op flexibele tijdstippen te participeren aan hoger onderwijs. Bovendien laat deze vorm van digitaal onderwijs ons toe om doelgroepen aan te spreken die tot nu toe nog te weinig participeren aan het onderwijs.

In onze buurlanden worden dergelijke MOOC's al massaal ontwikkeld en aangeboden. De Universiteit Delft gaf in het najaar nog aan dat hun online cursussen in twee jaar tijd al 220.000 studenten hebben bereikt. Via de website Coursera alleen al volgden in enkele jaren tijd ruim 3,7 miljoen studenten wereldwijd een MOOC.

In Vlaanderen komen deze MOOC's vooralsnog moeilijk van de grond. Veel Vlaamse universiteiten en hogescholen staan veeleer terughoudend tegenover het aanbod van dergelijke vormen van digitaal onderwijs. In het najaar gaf de KU Leuven nog aan dat de ontwikkeling van een MOOC snel 50.000 tot 100.000 euro kan kosten en dat de uitval van studenten bijzonder groot is. Zo zou slechts 7 procent van de cursisten effectief een examen afleggen en de online cursus afmaken. In de laatste jaren echter zien we enkele waardevolle proefprojecten aan onze Vlaamse universiteiten, zoals OpenCourseWare aan de Universiteit Leuven, maar de inspanningen blijven in vergelijking met buitenlandse universiteiten eerder beperkt. Hierdoor dreigen we de internationale sneltrein van digitaal onderwijs te missen.

Minister, wat is uw visie op de uitbouw van online onderwijs via MOOC's aan de Vlaamse hogescholen en universiteiten? Worden er volgens u op dit moment voldoende inspanningen geleverd aan de Vlaamse hogescholen en universiteiten om digitaal onderwijs en afstandsonderwijs mogelijk te maken? Hebt u plannen om de ontwikkeling en uitbouw van digitaal onderwijs aan het hoger onderwijs meer te promoten en te ondersteunen? In welke maatregelen voorziet u?

De voorzitter: Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel (Open Vld): Voorzitter, ik ben zeer geïnteresseerd in deze discussie. MOOC's kunnen inderdaad een ondersteunend instrument zijn. Minister, ik ben dus benieuwd naar uw visie. Maar ik wens iets minder euforisch te zijn. Dergelijke zaken verdienen opvolging in andere landen. MOOC's zijn bijzonder interessant. Ze kunnen soms een propvolle aula vervangen. Maar we stellen vast dat niet alle jongeren op dezelfde manier gemotiveerd of gedisciplineerd zijn door de MOOC's. Ik verwijs hier naar wat pedagoog Pedro De Bruyckere en neuropsychiater Theo Compennolle zeggen over digitalisering van het onderwijs. Zo haalt Theo Compennolle in een metaonderzoek behoorlijk wat bronnen aan die waarschuwen voor een al te doorgedreven gebruik van ICT wanneer men zich moet concentreren en in een intensief leerproces zit. Minister, met die meningen in het achterhoofd ga ik aandachtig luisteren naar uw antwoord.

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Dit is inderdaad een vrij interessante vraag. Het antwoord zal minstens even interessant zijn.

Die MOOC's worden vaak gebruikt als pars pro toto voor allerlei vormen van digitaal hoger onderwijs. In het rapport 'Van blended naar open learning' gaf de Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunsten in 2013 nog een overzichtje van technologieën die vandaag frequent voor digitaal leren in het hoger onderwijs worden ingezet: internet, elektronische leeromgevingen (de zogenaamde leerplatformen), multicampusonderwijs, 'Weblectures', 'Open Educational Resources', 'massive open online courses', virtuele universiteiten en campussen, Open Universiteiten, 'Really Open Learning' en de 'Learning Analytics'. Het is dus een grote verzamelterm voor heel veel vormen van digitaal onderwijs.

Bij 'digitaal hoger onderwijs' gaat het dus au fond over meer dan MOOC's alleen, en dat is goed: er zijn al signalen dat die grote online cursussen nogal passief worden gevolgd door een hele grote groep mensen, maar dat uiteindelijk slechts heel weinig deelnemers doorzetten en de MOOC ook effectief afronden. Mevrouw Celis, u verwees zelf naar die 7 procent. Dat is inderdaad weinig en het duidt op knelpunten.

De instellingen – elk afzonderlijk of samen – moeten beslissen of zij in het kader van hun instellingsbeleid, profilering of uitstraling de nodige investeringen willen doen om die nieuwe onderwijstechnologieën te ontwikkelen. Zij kunnen die dan aanbieden aan de eigen studenten en/of een breder internationaal publiek.

Specifiek met betrekking tot MOOC's is het wel zo dat de ontwikkelingskost groot is en het rendement niet altijd in verhouding. Dit of vorig weekend stond in een krant nog een uitgebreid artikel waarin een aantal universiteiten op een genuanceerde manier aan bod kwamen. Ik vond het zeer interessant om eens te lezen. Zij bevestigen daarin dat ze inderdaad niet 100 procent meesurfen op het systeem van de MOOC's, maar wel op heel veel manieren en zeer intens innovatief bezig zijn met digitaal hoger onderwijs.

Het ontwikkelen van meer open en online hoger onderwijs kan ook zinvol zijn voor werkstudenten in het kader van een levenslang leren of in het kader van een tweedekans hoger onderwijs. Het maakt voor hen de combinatie van werken en leren makkelijker. Mogelijk kunnen ook andere doelgroepen gebruikmaken van meer 'gedigitaliseerd' hoger onderwijs. Dat kan als een complement van ex-cathedraonderwijs voor grote groepen, zeker als het gaat over inleidende cursussen. Ik ben ooit eens in functie van mijn taak als ouder meegegaan naar een introductieles in de tandartsafdeling van de universiteit. Veel proffen nemen hun lessen op en die zijn dan opnieuw te volgen op het internet. Ik vind dat een goede zaak, zeker als die cursussen in het Engels worden gegeven. Afhankelijk van instelling tot instelling is men daar zeer actief mee bezig. Gedigitaliseerde lessen kunnen ook interessant zijn voor voorbereidingscursussen voor de overgang van secundair naar hoger onderwijs die leerlingen en studenten kunnen gebruiken om hun kennis bij te spijkeren of te testen.

Ik sta daar dus zeer zeker positief tegenover. Maar op een van de openingen waar ik een toespraak heb gegeven, heb ik ook gezegd dat volgens mij het ex-cathedraonderwijs nooit helemaal vervangen zal kunnen worden. Maar, mevrouw Celis, dat is ook niet de aard van uw vraag.

Worden er voldoende inspanningen geleverd? Ik zie dat er allerlei inspanningen worden geleverd om digitaal onderwijs mogelijk te maken. Instellingen hebben heel vaak een elektronisch leerplatform waarop de docenten studie- en leermateriaal beschikbaar stellen. Het wordt ook gebruikt als communicatiekanaal tussen docent en studenten. Ik sta er bij mijn eigen kinderen versteld van hoe intensief dat gebeurt en hoe interactief men met elkaar communiceert. Dat was in mijn tijd, toen dat allemaal nog niet bestond, helemaal anders.

Heel veel instellingen zetten nieuwe onderwijstechnologieën in voor digitaal hoger onderwijs, vaak onder de noemer van 'blended learning'. Sommige instellingen leveren ook nog extra inspanningen en hebben open en online studie- en leermateriaal. Een mooi voorbeeld hiervan is de VIVES-hogeschool in Tiel: aan de lerarenopleidingen studeren er meer studenten via afstandsonderwijs dan op de campus zelf. Dat toont ook aan dat men er actief mee bezig is.

Wat zijn nu mijn plannen? Ik heb op dit ogenblik concreet geen grote promotiecampagnes of iets anders in petto. De instellingen die extra studie- en leermateriaal ontwikkelen voor hun werkstudenten worden, financieel beloond via het financieringsmechanisme. Ze krijgen een hoger puntengewicht. Het gaat om 1,5 voor de werkstudenten. Het is een instrument dat sowieso wordt ingezet voor werkstudenten.

Verder heb ik deze zomer aan mijn administratie gevraagd om bij de instellingen te polsen of er nood is aan een centralere werking rond innovatief hoger onderwijs, en welke bestaande fora dan een rol kunnen spelen. Daarnaast is er concreet ook de samenwerking met de Nederlandse Open Universiteit, waarbij ik de Vlaamse studiecentra van Open Universiteit blijf ondersteunen. Verder legt de Koninklijke Academie een stevige basis in haar denkersprogramma rond e-learning en blended learning, dat vorig jaar afliep. Ik zie ook dat onze hogescholen en universiteiten zeer innovatief bezig zijn.

Ik zal deze trend zorgzaam opvolgen. Ik ga het promoten waar het moet, maar het is beleidsmatig zeker niet mijn intentie om dit te veralgemenen. Er moet een mooi evenwicht worden gezocht.

De voorzitter: Mevrouw Celis heeft het woord.

Mevrouw Vera Celis (N-VA): Minister, dank u voor uw antwoord. Mijn belangstelling voor die digitalisering is gewekt naar aanleiding van het voorbeeld dat sommige jongeren in de aula hun iPhone aan de micro's leggen, om zo de lessen op te nemen. Dit is een moderne manier om de cursus volledig gehoord te hebben en geen letter van de les te missen. Van daaruit kun je de digitalisering doortrekken naar de online cursussen die via die video's en filmpjes kunnen worden geprogrammeerd. Ik denk inderdaad dat het zeer waardevol is om initiatieven in die richting verder op te volgen. De ene voorstelling zal al een groter succes zijn dan de andere.

Ik las vorige week nog een artikel uit 2011. 160.000 studenten uit 190 verschillende landen volgden toen de MOOC over kunstmatige intelligentie van Stanford. Dat is maar één voorbeeld. Dat was zeker in 2011 – dat is toch al een paar jaar geleden – indrukwekkend. Deze mogelijkheid past helemaal in de moderne manier van onderwijs in Vlaanderen. Bij de studenten is er bijzonder veel vraag naar een goed aanbod, zeker bij de werkstudenten, want een balans vinden tussen werk, privé en levenslang leren wordt door deze mogelijkheden voor hen zeker interessant.

Minister, ik ga dit goed opvolgen en heel goed nakijken welke mogelijkheden de universiteiten en het hoger onderwijs nog zullen aanbieden.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over het jaarverslag 2014 van het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGIO)
– 2759 (2014-2015)

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Onlangs verscheen het jaarverslag 2014 van het Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION). Uit dit rapport wil ik graag drie belangrijke zaken aanhalen.

Ten eerste lezen we dat AGION volop inzet op de administratieve vereenvoudiging voor de behandeling van de reguliere subsidiedossiers met als voornaamste doelstelling het optimaliseren van de elektronische dossierbehandeling. Begin 2014 nam het agentschap het nieuwe digitale platform ALPHA in gebruik voor de elektronische behandeling van de subsidiedossiers van de afdeling Reguliere Financiering binnen AGION. Sinds 2014 verloopt alle correspondentie over de reguliere subsidiedossiers digitaal. Deze digitalisering laat het agentschap dan ook toe werk te maken van administratieve vereenvoudiging en lastenverlaging.

Ten tweede lezen we ook dat wat betreft de machtigingskredieten voor infrastructuurdossiers de bevoegdheid in 2015 wordt overgedragen aan het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen (AHOVOS). Als ik het me goed herinner, is dit nu net veranderd in AHOVOKS.

Ten slotte vermeldt het rapport dat wat betreft de opvolging en monitoring van het pilootproject passiefscholen een eerste tussentijds rapport te verwachten was in de zomer van 2015.

Is met de ingebruikname van ALPHA de doorlooptijd van een aanvraag verkort? Zo ja, met hoeveel gemiddeld? Is de overdracht van machtigingskredieten naar AHOVOS reeds gebeurd? Zo ja, welke consequenties heeft dit gehad op vlak van personeel? AGION heeft 73 personeelsleden in dienst. Betekent dit dat er mensen zijn verschoven of vertrokken? Hebt u het tussentijds rapport van het pilootproject passiefscholen reeds ontvangen? Wat zijn de eerste conclusies? Heeft de administratieve vereenvoudiging ook geleid tot een inventarisering van regels, voorwaarden en criteria die vertragend werken dan wel de bouwkost verhogen? Ik verwijs hierbij naar de motie die ik samen met enkele collega's heb ingediend en die is goedgekeurd.

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Mijnheer Daniëls, u vraagt of de doorlooptijd van een aanvraag verkort is. Dat is een moeilijke vraag. De processtappen voor de goedkeuring van een subsidieaanvraag zijn gewijzigd, waardoor de situatie vóór ALPHA en na ALPHA niet gemakkelijk vergelijkbaar is. Bij de voorbereiding en uittekening van het nieuwe systeem ALPHA enkele jaren geleden is er eerst een proces- en trajecthertekening gebeurd waarbij men aandacht heeft gehad voor de opsplitsing en afbakening van rollen en functies waardoor er bijkomende controles werden uitgetekend in de afhandeling van de schoolbouwdossiers.

Het is nog wat te vroeg om exacte uitspraken te doen over mogelijke tijdswinst omdat het nieuwe systeem pas begin 2014 operationeel was. We zijn nu anderhalf jaar later. Bij de invoering van een nieuw elektronisch dossierverwerkingsysteem is het normaal dat de migratie van het vorige naar het nieuwe systeem ook de nodige tijd vergt en in het begin zelfs voor een tijdelijke negatieve impact zorgt.

Rekening houdend met alle opmerkingen en op basis van de eerste voorzichtige vergelijkingen raamt AGION het positieve effect van de doorlooptijden op niveau van de diensten omwille van ALPHA momenteel op 10 procent. Naast een daling van de gemiddelde doorlooptijden bij de behandeling van dossiers, die uiteraard kunnen fluctueren afhankelijk van de complexiteit van bepaalde subsidiedossiers, geeft AGION nog mee dat het digitaal bezorgen en verwerken van de dossiers ook heel wat voordelen impliceert voor de inrichtende machten. Door meer digitaal te werken, vermindert de administratieve last bij de klant/subsidieaanvrager

bij het bezorgen van dossierstukken aan AGION. Zo vermijdt men printkosten, verplaatsingskosten, verzendkosten enzovoort. We blijven daar zeker verder op inzetten.

De machtigingskredieten infrastructuur met betrekking tot de hogescholen werden vanaf 1 januari 2015 toegekend aan AHOVOS. Voorheen werden de werkzaamheden met betrekking tot de verdeling van de machtigingskredieten infrastructuur hoger onderwijs behartigd door het college van algemeen directeurs van de hogescholen. Dit betekent dat de overdracht van deze machtigingen infrastructuur geen personeelsimpact heeft gehad op AGION.

Dan was er de vraag over het tussentijds rapport van de passiefscholen. Momenteel zit de opmaak van het eerste rapport in de eindfase. Ondertussen hebben zeven van de tien passiefbouwscholen die reeds in gebruik zijn, een certificaat ontvangen waarmee ze aan de criteria van de passiefstandaard voldoen. Voor drie andere reeds gerealiseerde passiefbouwschoolprojecten is de certificatieprocedure nog lopende. AGION zal het eerste rapport binnen afzienbare tijd aan mijn kabinet overhandigen. Verder wil ik erop wijzen dat de passiefbouwschoolprojecten pas ten volle geëvalueerd kunnen worden nadat de passiefscholen een redelijke termijn effectief in gebruik zijn. Ik ben zeker bereid om dit rapport ter beschikking te stellen van de commissie, maar het moet er eerst zijn.

Dan was er de vraag over de inventarisering. Naast de digitalisering van de subsidiedossiers zijn er inderdaad nog andere stappen mogelijk. Een aantal zijn opgenomen in de conceptnota Masterplan Scholenbouw. Daar zullen we het nog uitgebreid over hebben. Zo wil ik het aantal procedures om in aanmerking te komen voor versnelde toekenning van subsidies voor het vrij gesubsidieerd onderwijs tegen het licht houden en tot hun essentie beperken. Een beter management van de wachtlijstdossiers en een nog efficiëntere behandeling van de subsidiedossiers blijft een van de grote doelen.

Verder zal er dit schooljaar een concreet en praktijkgericht onderzoek worden opgestart naar de elementen die een invloed hebben op kostenefficiënt bouwen. AGION is daar sterk vragende partij voor. Acties die de bouwkost kunnen verlagen, moeten ook voldoende rekening houden met de geldende regels die noch vanuit het beleidsdomein Onderwijs noch door de Vlaamse Regering worden opgelegd. Er zijn bijvoorbeeld ook normen vanuit Europa. Tijdens de voorstelling van de conceptnota Masterplan Scholenbouw zullen we hierop zeker nog uitgebreid terugkomen.

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Minister, we hebben allemaal de uitnodiging gehad van het Passiefhuis-Platform om een aantal projecten in Tour&Taxis te gaan bekijken. Ik ben daarnaartoe geweest en vond het erg interessant. Ik heb er een aantal dingen geleerd van de directeurs, ontwikkelaars en de technische mensen van de scholen. Ik hoop dat een aantal zaken die ze vermeld hebben, ook in het rapport zullen staan.

Ze hadden alle drie problemen met oververhitting omdat de warmte niet meer buiten geraakt. Van april tot september liep de temperatuur op tot 35 graden. Er moet veel meer worden ingezet op het vermijden van zoninval. Verder moet er voldoende buffering zijn in de zin van voldoende zware betonnen elementen om de temperatuur overdag te kunnen laten fluctueren want met de technieken komen ze er niet. Een aantal ingenieurs zeggen dat de temperatuur met nachtkoeling 5 tot 7 graden kan dalen. Het maximale dat ze hadden kunnen realiseren, was een daling met 1,5 graad. Verder is er heel veel dure en moeilijke domotica verbonden aan de passiefschool. Als er iemand aan het systeem komt,

is het ontregeld en moeten ze de firma laten komen, wat veel kost. Een laatste punt is de onderschatte onderhouds- en opvolgingskost.

Ze gaven aan dat er veel minder technieken in passiefscholen zouden moeten zitten, dat er veel meer aandacht moet zijn voor oververhitting en ramen die open kunnen, en dat er meer geïnvesteerd moet worden in de bouwschil en minder in de technieken. Het lijkt me interessant om rekening te houden met deze praktijkvoorbeelden en niet enkel met de berekende modellen. Ze vroegen zich af of ze de meerkost eruit zouden halen als ze rekening houden met de knelpunten die ik heb opgesomd. We moeten ons daarover beraden. We zijn absoluut niet tegen scholen die weinig energie verbruiken, maar we moeten goed nadenken over de realisatie ervan.

Minister Hilde Crevits: Ik ben het daar volkomen mee eens. Het zijn pilootprojecten om die reden. Het is nuttig om enkele projecten te bezoeken omdat ze interessante inzichten leveren over hoe puur conceptueel grote winsten kunnen worden geboekt. We volgen het zeker op.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Vera Celis aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de toekenning van het lesurenpakket in het volwassenenonderwijs – 2794 (2014-2015)

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: Mevrouw Celis heeft het woord.

Mevrouw Vera Celis (N-VA): Minister, het decreet Volwassenenonderwijs bepaalt dat de werking van de centra voor volwassenenonderwijs gefinancierd wordt via de zogenaamde omkadering die een hoeveelheid leraarsuren en een puntenenveloppe bevat. Via de enveloppe leraarsuren kan een centrum de betrekking van leerkracht inrichten. Via de puntenenveloppe kan een centrum ondersteunend personeel aanstellen. Elk centrum ontvangt hiervoor een dienstbrief waarin het aantal leraarsuren waarop het recht heeft, wordt meegedeeld. Deze middelen vormen een belangrijke basis waarop de centra opleidingen en modules inrichten.

De toekenning van het lesurenpakket blijkt niet overal even vlot te verlopen. Vorig schooljaar getuigden verschillende directeurs over het feit dat men tegen eind juni van vorig schooljaar nog steeds geen dienstbrief van het Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs en Studietoelagen (AHOVOS) had ontvangen met informatie over de toegekende lesuren. Dit brengt heel wat ongemak met zich mee. Immers, de voorbereiding van het volgend schooljaar begint al in de periode maart-juni. In deze periode worden de uren aan de leerkrachten toegekend en zal duidelijk worden welke cursussen er volgend schooljaar kunnen worden ingericht. Het uitblijven van de dienstbrief over het lesurenpakket bemoeilijkt de tijdige organisatie van de planning, certificering, administratie enzovoort van de verschillende opleidingen. Directeurs klagen aan dat ze op deze manier geen correcte informatie kunnen verschaffen aan leerkrachten en cursisten.

Hebt u weet van problemen met het tijdig toekennen van het lesurenpakket aan de centra? Zo ja, kunt u hierbij toelichting geven? Kunt u aangeven waaraan deze problemen te wijten zijn? Zult u erop toezien dat de toekenning van de lesurenpakketten in het volwassenenonderwijs in de toekomst tijdig gebeurt, zodat directies en administraties zich optimaal kunnen voorbereiden op het komende schooljaar?

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Mevrouw Celis, uw intonatie was bijzonder streng. Ik zal mijn best doen om zo goed mogelijk te antwoorden. Uw vraag heeft me doen navragen hoe de procedure precies loopt. Het hele proces dat ik straks zal uitleggen, zorgt ervoor dat de volledige definitieve geverifieerde cijfers maar beschikbaar zijn half juni. We hebben dit jaar de omkaderingscijfers doorgestuurd op 26 juni. Ook de vorige jaren is de omkadering pas in de tweede helft van juni aan de centra overgemaakt. Het is niet zo dat er dit jaar iets spectaculairs gebeurd is waardoor er plots een andere methodiek is toegepast. Dat neemt niet weg dat ik vind dat het eigenlijk erg laat is. Ik zal er in de toekomst op toezien dat de beslissing rond de groeinorm genomen is tegen midden juni zodat we de omkadering enkele dagen vroeger aan de centra zullen kunnen communiceren. Veel vroeger kan niet en ik zal u zeggen waarom.

De omkadering van de centra wordt inderdaad berekend op basis van de financierbare lesuren cursist die gegenereerd werden in de voorbije referentieperiode. Deze referentieperiode liep van 1 april 2014 tot en met 31 maart 2015. Daarna moet nog een en ander gebeuren. Na 31 maart krijgt de verificatie nog 2 maanden de tijd om alle cursussen en cursisten te verifiëren. Binnen deze periode moeten ook alle bijhorende verslagen gefinaliseerd worden. Aansluitend krijgen de centra nog de tijd om eventueel beroep aan te tekenen tegen de verificatiebeslissingen. Overhevelingen, fusies en overdrachten kunnen ze doorgeven tot en met 31 mei. In de eerste twee weken van juni moet alles door de administratie worden verwerkt. Dat is een nipte periode.

Voor de beoordeling van de aanvragen gecombineerd onderwijs heeft de inspectie en de commissie Hoger Onderwijs in principe tijd tot 15 juni. Dit jaar werden hun adviezen reeds sneller ingediend, waardoor ze op het einde van de eerste week van juni aan de centra konden worden voorgelegd en de feedback tegen midden juni kon worden verwerkt. Het is altijd erg spannend om alles op tijd rond te krijgen.

Bovendien heeft de Vlaamse Regering het recht om jaarlijks de maximale groei vast te leggen waarmee de centra mogen groeien, de zogenaamde groeinorm. Ook die moet dus uiteraard in de berekeningen meegenomen worden. Dit hele proces maakt dat ten vroegste half juni het proces rond is. Dit jaar werd de omkadering doorgestuurd naar de centra op 26 juni. Dat is een beetje conform eerdere jaren. Ik zal mijn uiterste best doen om ervoor te zorgen dat in de toekomst half juni wordt gehaald. Ik heb er begrip voor dat dit belangrijk is voor de centra.

De voorzitter: Mevrouw Celis heeft het woord.

Mevrouw Vera Celis (N-VA): Minister, ik dank u voor uw antwoord. In de informatie die u hebt gegeven, heb ik inderdaad ook al heel wat van die data zien verschijnen, die het natuurlijk bijzonder moeilijk maken om daar tijdig klaar mee te zijn. Nu, ik heb een enorme bezorgdheid met betrekking tot het volwassenenonderwijs. Het is een onderwijsvorm die, gelukkig, toch wel heel wat mensen aantrekt. Zeker met het oog op levenslang leren is dat een zeer goede zaak. Ik denk echter dat u de organisatie van het volwassenenonderwijs en ook de controles op de uren, de inzet van de diverse uren, het gebruik ook van uren voor administratieve taken, dat u dat alles zeer goed in het oog moet houden en moet opvolgen. Niet alleen moet dat tijdig klaar zijn, er moet ook correct mee worden omgegaan. Een schooljaar organiseren is één zaak, maar men moet er ook op toekijken dat de zaken correct gebeuren. Ik wil mijn bezorgdheid daarover uitdrukken. Ik wil u vragen er zeer expliciet op toe te zien dat het niet alleen zo vroeg mogelijk wordt georganiseerd, maar dat het ook allemaal correct gebeurt qua percentages, mogelijkheden en urenverdeling.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de gedoogperiode bij inspecties van centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's) – 2802 (2014-2015)

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Voorzitter, geachte leden, minister, via de media vernemen we dat u een brief hebt geschreven naar de centra voor leerlingenbegeleiding om hen ervan in kennis te stellen dat ze de komende twee jaar niet op de vingers zouden worden getikt. Die gedoogperiode zou er luidens het mediabericht komen omdat er heel wat onrust op het terrein is over die nieuwe maatregel, over het M-decreet, en u de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB's) blijkbaar wilt geruimen. U zou in dat verband de onderwijsinspectie de opdracht hebben gegeven om twee jaar op verkenning te gaan en veeleer ondersteunend dan controlerend op te treden.

Minister, kunt u ons die brief aan de CLB's bezorgen? Hoe moet de taakstelling 'op verkenning gaan' en 'veeleer ondersteunend dan controlerend' in de praktijk worden gezien in relatie tot de doorlichting van de CLB's? Zullen er nog doorlichtingen gebeuren of niet? Wat is de impact op het personeel van de inspectie? Zal er dan ook voor de scholen een soort gedoogperiode zijn inzake de uitvoering van het M-decreet, bijvoorbeeld wat het inschrijven onder ontbindende voorwaarden betreft? Kan de inspectie binnen haar huidige decretale taakstelling of de haar krachtens het besluit van de Vlaamse Regering toegewezen taken ook begeleidend optreden, of is daartoe een aanpassing in de taakstelling nodig?

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Mijnheer Daniëls, de toon van uw vraag verraste me een beetje, maar die is nu anders. Dat was zo van 'wat hebt u nu in godsnaam gedaan?'. Eerst en vooral, de brief heb ik bij me, en ik zal die uiteraard aan iedereen bezorgen. Ik heb ook complimentjes gekregen. Ik heb, denk ik, in het parlement zelfs gezegd dat ik zo'n brief zou sturen, en iedereen was het er eigenlijk wel over eens dat het belangrijk was dat te doen. Ik weet nu niet of dat in de plenaire vergadering of in de commissie was. Ik heb dus aangekondigd dat dit zou gebeuren.

Het is eigenlijk de bedoeling om een positief signaal te geven, om de expertise van de CLB's te erkennen en hen te waarderen voor de focus op het kind die ze toch leggen en ook in de toekomst moeten blijven leggen. Sinds de invoering van het M-decreet is de onderwijsinspectie belast met het kwaliteitstoezicht op de diagnostische praktijk van de CLB's in functie van de opmaak van de verslagen. Dat toezicht kan afzonderlijk van de doorlichting worden uitgevoerd. Dat is dus niet hetzelfde: dat is een apart toezicht.

Om de implementatienoden bij de CLB's, de verwachtingen van het beleid, de visie van de onderwijsinspectie en het groeipad van de onderwijsinspecteurs op elkaar af te stemmen, heeft de onderwijsinspectie geopteerd voor een gefaseerde aanpak in de uitrol van het M-decreet. Zo zal de onderwijsinspectie dit schooljaar aan alle 72 CLB's een verkennend bezoek brengen. Ze heeft ter zake geen begeleidende opdracht, maar een controlerende en een stimulerende opdracht.

Voorafgaand aan deze bezoeken worden de CLB's in Brussel uitgenodigd op een gespreksforum. Tijdens dat forum worden ze geïnformeerd over het verloop van de verkenning en wordt er ook in ruimte voorzien om meer algemene zorgen

over het implementatietraject met de inspectie en de CLB's onderling te bespreken. Die verkennende bezoeken hebben als focus de schoolondersteuning en draaischijffunctie van het CLB in het kader van het M-decreet. Men richt zich op de handelingsgerichte diagnostiek en op de gemotiveerde verslagen. Op basis van een documentanalyse worden dan gesprekken gevoerd over beleid en interne kwaliteitszorg. Aan de hand van dataprofielen worden er ook gegevens uitgewisseld met betrekking tot de attesteringspraktijk. Daarna volgen nog drie casusbesprekingen met de teamleden. De gegevens uit de afsprakennota's en de bijzondere bepalingen worden daaraan gelinkt. Het verkenningsbezoek leidt, ten slotte, tot een uitwisseling en wordt niet afgesloten met een advies.

Die verkennende bezoeken zijn cruciaal, lijkt me. Net als de CLB's willen we ook de scholen wat tijd gunnen om expertise op te bouwen, met ondersteuning van het CLB. Bijvoorbeeld ook het feit dat we een prewaarborgregeling hebben ingevoerd, toont net aan dat dit daadwerkelijk de bedoeling is.

Scholen voor gewoon onderwijs staan voor een paar uitdagingen: zo zullen ze moeten leren omgaan met de nieuwe regeling en de nieuwe procedures inzake het inschrijvingsrecht van leerlingen. Dat betekent investeren in overleg met ouders, CLB en klassenraad over de aanpassingen die nodig zijn om een leerling studievoortgang te geven op basis van een individueel aangepast curriculum.

Voor het M-decreet bestond er al de draagkrachtafweging, waarbij de school diende te onderzoeken wat de verwachtingen waren. Wat de school nu moet doen, ligt eigenlijk een beetje in het verlengde. Met het M-decreet vervangen we die draagkrachtafweging door een regeling die zich conformeert aan het VN-verdrag.

Zoals ik ook al zei, is het niet de bedoeling dat de onderwijsinspectie een begeleidende taak zou uitvoeren. De inspectie kan dat trouwens niet. Op mijn vraag bereidt de inspectie wel een Inspectie 2.0 voor, waarbij de focus meer ligt op partnerschap, om de interne kwaliteitszorg van instellingen meer centraal te laten staan bij het uitvoeren van het externe kwaliteitstoezicht. Dat wil dus zeggen dat het bij de implementatie van nieuwe regelgeving logisch is dat de inspectie samen met het onderwijsveld een traject aflegt om in cocreatie een gemeenschappelijk kader voor een kwaliteitsvolle toepassing van het M-decreet uit te werken. Het blijft uiteraard de opdracht van de inspectie om na de inlooperperiode haar controlerende opdracht op te nemen, maar het is nu vooral cruciaal dat ook de inspectie wat ervaring opdoet met de manier waarop men dat in de toekomst gaat doen.

Ik heb trouwens ook begrepen dat dit goed wordt onthaald en dat ook de CLB's zonder uitzondering ook zeer actief zullen participeren aan het traject.

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Minister, mijn vraag is vooral ingegeven door het volgende. U zegt dat er geen verslag volgt. Dit is ondersteunend en controlerend, niet begeleidend. Het is voor ons nog een beetje vaag hoe we dat dan moeten zien. Het lijkt me vooral interessant dat daar in de Onderwijs Spiegel toch ook een apart onderdeel aan zou worden gewijd. Op dit moment zijn er immers toch wel wat problemen – zo horen we links en rechts – met het al dan niet toekennen van attesten en het al dan niet bereikbaar zijn. Collega Krekels heeft daar in het verleden ook al een aantal keren naar verwezen. Het lijkt me goed dat men op dat vlak wel een wat objectief zicht krijgt. Als u zegt dat er geen verslag komt, dan hoop ik dat dit niet betekent dat de tijd die werd besteed door de doorlichting, dan verloren is.

Dan is er mijn vraag naar een gedoogperiode voor de scholen. U zegt dat ze dat vroeger ook al moesten doen. Dat is waar, maar op dit moment is het wel een wat andere situatie. Ik meen dus dat we ter zake dus ook enige mildheid aan de dag moeten leggen, niet alleen voor de CLB's, maar ook voor de scholen van het

gewoon en het buitengewoon onderwijs. Ik weet dus niet of u naar de onderwijsinspectie ook de brief hebt gestuurd in het licht van het M-decreet voor gewone scholen, of men daar dan ook ondersteunend of controlerend zal optreden.

Minister Hilde Crevits: Uit het blote hoofd, de CLB-bezoeken gebeuren telkens door vier inspecteurs: iemand van het buitengewoon onderwijs, iemand van het gewoon onderwijs, iemand van de CLB's en nog iemand.

Vier onderwijsinspecteurs stappen overal af om expertise op te doen. De Onderwijsinspectie bezoekt scholen en is er dus zeer nauw bij betrokken – precies om scholen te kunnen begeleiden. Ik ben het volledig met u eens om te zeggen dat het een nieuwe situatie is. Vroeger werd de draagkracht afgewogen; nu is dat niet meer zo. Men zou kunnen zeggen dat men dat vroeger eigenlijk ook al moest doen, maar vandaag komen ze in een nieuwe wereld terecht. Dat was het probleem van de CLB's. Moet iedereen bang worden gemaakt, met de mededeling dat men gaat controleren? Men kiest ervoor om te investeren in het opbouwen van goede relaties.

Inspectie 2.0 is eigenlijk hetzelfde. Veel scholen zeggen me dat de inspectie een aantal zaken opvraagt, maar dat men met het voorbereidend kwalitatief traject geen rekening houdt. Het hangt er natuurlijk van af in welke mate men het pedagogisch project kan laten controleren. Het is de bedoeling – zeker wat het M-decreet betreft – dat we zowel voor de scholen als de CLB's een inlooperperiode respecteren. Die periode loopt nu. Of daarvan een verslag in de Onderwijs Spiegel moet komen, zal ik onderzoeken. In mijn antwoord stond wel dat het niet zo is dat elk bezoek wordt afgesloten met een verslag van wat goed en wat minder goed is gedaan. Het is de bedoeling dat de vier inspecteurs daar iets uit leren, want het is een totaal nieuwe situatie waarin men terechtkomt.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Het is goed dat de inspecteurs daaruit leren, maar ik denk ook dat het goed is dat we daarover enige feedback krijgen. Vandaar dat ik vraag dat we wat informatie krijgen over hun vaststellingen.

Minister Hilde Crevits: Dat zal in elk geval gebeuren. Ook ik vind dat belangrijk. De regels zijn er, maar hoe worden ze toegepast? Hoe gaat men met bepaalde situaties om? Hoe begeleidt men de ouders? Ook de CLB's kunnen daaruit veel leren, zoals de Onderwijsinspectie zelf. Het is de bedoeling dat dit een werkmethode oplevert.

Mevrouw Kathleen Helsen (CD&V): Het is belangrijk voor de CLB's en de toepassing van het decreet, maar ook voor de professionalisering en de lerarenopleiding. Op basis van de gemotiveerde verslagen krijgen we een zeer goed zicht op de handelingen die de leerkrachten onder de knie moeten krijgen. Het levert interessante informatie op over de richting waarin de professionalisering en de lerarenopleiding in de toekomst moeten worden uitgewerkt.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Koen Daniëls aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over de aandacht voor hoogbegaafdheid in het onderwijs – 2833 (2014-2015)

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Voorzitter, minister, collega's, bij het begin van dit schooljaar openen twee nieuwe privéscholen, in Tervuren en Herentals, hun

deuren. Deze scholen richten zich speciaal op hoogbegaafde leerlingen die dezelfde leerstof als andere kinderen te verwerken zullen krijgen, maar in een sneller tempo. Er zullen ook vakken worden gegeven die inspelen op hun behoeften, zoals kunst, informatica en yoga. De initiatiefnemers verklaren hun keuze door het gebrek aan aandacht voor hoogbegaafde leerlingen in het reguliere onderwijs. Ook zou er te weinig kennis en competentie bij de leerkrachten aanwezig zijn om deze kinderen te begeleiden.

Volgens Wouter Duyck, professor aan de UGent, zijn aparte scholen niet nodig en moeten reguliere scholen maar sluiten als ze die leerlingen niet voldoende kunnen uitdagen. In zijn opiniestuk dat in De Standaard verscheen, stelt hij verder dat hoogbegaafde kinderen niet vaker depressief zijn, niet vaker zich slecht voelen of gedragen of lijden aan ADHD. Wel moeten deze leerlingen optimaal worden uitgedaagd. Cognitieve prestaties zijn immers niet alleen goed voor het individu maar komen de ganse samenleving ten goede. Onze hersenen zijn immers de enige grondstof waar we in Vlaanderen op kunnen rekenen, om het met een boutade te zeggen.

Ik wil u daarover enkele vragen voorleggen. Gaat u akkoord met de stelling dat de thematiek van hoogbegaafdheid niet of te weinig aan bod komt in de lerarenopleiding? Op welke steun kunnen scholen momenteel rekenen als zij hoogbegaafde leerlingen willen begeleiden? Ik wil dat onder de aandacht brengen. Momenteel gaat veel aandacht uit naar het M-decreet en kinderen die het moeilijk hebben en extra ondersteuningsnoden hebben. Meestal gaat het om kinderen die trager of minder goed de leerstof kunnen verwerken. Hier gaat het over leerlingen die de leerstof zeer snel kunnen verwerken. Ik stel het nu misschien wat scherp, en ik hoop dat u me dat vergeeft: krijgen diegenen die sterk zijn en vooroplopen wel wat ze nodig hebben omdat we alle aandacht te geven aan diegenen die het moeilijker hebben?

De voorzitter: Mevrouw Brusseeel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseeel (Open Vld): Minister, ik heb een bijkomende vraag over deze boeiende problematiek. Wordt de analyse van professor Duyck door het departement Onderwijs gedeeld? Weet u hoe die twee privéscholen in Tervuren en Herentals functioneren? Weet u in welke mate de diagnoses over hoogbegaafdheid die experts stellen, betrouwbaar zijn? Het is een vraag die bijvoorbeeld ook in het kader van het M-decreet relevant kan zijn, met betrekking tot andere specifieke eigenschappen van leerlingen. Ik denk dan aan het aantal ADHD'ers, waarvan er bij ons meer zijn dan in de buurlanden. Zit er iets bijzonders in het water dat dit kan verklaren?

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Voorzitter, collega's, dit is een moeilijke vraag. Via het M-decreet proberen we zo veel mogelijk jongeren in het schoolstelsel te integreren. Met het segregeren van hoogbegaafde jongeren heb ik van nature moeite. Ik was blij te lezen dat wel meer mensen daar zo naar kijken. De nadruk moet liggen op integratie, en ook deze jongeren moeten we alle kansen bieden, maar volgens mij niet in aparte scholen. Vanuit dit perspectief beantwoord ik uw vragen.

Het beroepsprofiel en de basiscompetenties van de leraar bevatten competenties die te maken hebben met aandacht voor en het leren omgaan met diversiteit in de leerlingenpopulatie. In de lerarenopleidingen zelf moet men inhoud geven aan het curriculum en daarbij ook aandacht besteden aan theorie en praktijk. We zien in de hogeschoolopleidingen dat de aandacht voor specifieke onderwijsbehoeften geïntegreerd over de drie jaren heen wordt meegenomen. Voorts wordt in individuele opleidingsonderdelen ingegaan op diversiteit en specifieke onderwijsbehoeften. Studenten die zich daarin nog meer wensen te verdiepen, kunnen dit tijdens hun stage. Met betrekking tot specifieke onderwijsbehoeften is het cruciaal dat lerarenopleidingen de nodige kennis en vaardigheden bijbrengen

opdat leerkrachten hun signaalfunctie zouden kunnen opnemen, zodat ze vervolgens kunnen doorverwijzen naar experts voor een diagnose op basis waarvan de leerkracht in de klas dan zijn didactiek op maat van het kind kan aanpassen.

Op welke steun kunnen scholen rekenen als zij hoogbegaafde leerlingen willen begeleiden? Scholen kunnen gebruikmaken van de reguliere lestijdenpakketten en middelen voor het voeren van een zorgbeleid. Het M-decreet verplicht scholen tot het doorvoeren van redelijke aanpassingen. Dispenserende maatregelen staan toe dat doelen worden toegevoegd aan het curriculum of dat de leerling wordt vrijgesteld van bepaalde doelen, zodat ze extra worden uitgedaagd. Wat de begeleiding van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften betreft, werken de CLB- en onderwijssector samen om goede diagnostische protocollen uit te werken om de meest voorkomende leermoeilijkheden in het onderwijs te detecteren. Het betreft PRODIA, wat staat voor Protocollering van de diagnostiek in onderwijs. Deze protocollen bieden scholen en CLB's inspiratie voor de aanpak van leerlingen in de verschillende fasen van het zorgcontinuüm.

Ook voor hoogbegaafdheid werd een zeer omvangrijk en goed onderbouwd protocol ontwikkeld. U vindt het terug via www.prodiagnostiek.be. De detectie en mogelijke aanpak van problemen inzake hoogbegaafdheid zijn uitgewerkt in dit protocol. Het geeft voor alle onderwijsactoren onder andere weer op welke manier deze leerlingen kunnen worden ondersteund en wat hun noden en aandachtspunten zijn. Zowel het klasniveau als het schoolniveau worden hierin bekeken. Scholen kunnen ook flexibel omgaan met de organisatie van het onderwijs om maximaal tegemoet te komen aan de noden van de leerlingen. In het secundair onderwijs bestaat bijvoorbeeld de mogelijkheid voor hoogbegaafde leerlingen om vrijgesteld te worden van het volgen van bepaalde onderdelen van vakken om zich op die manier te kunnen verdiepen in andere onderwerpen.

Mijnheer Daniëls, ik ben wel gevoelig voor uw vraag en we stellen vast dat er wel wat mogelijk is. Elke leerling moet voldoende worden uitgedaagd. En het is niet omdat er protocollen bestaan dat ze voldoende zijn gekend en worden toegepast. Ik wil gerust eens nagaan of we daarover scholen nog beter kunnen informeren. Wat de betrouwbaarheid van de diagnoses betreft, mevrouw Brusseel, wil ik navraag doen.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Ik ben vooral blij met uw laatste opmerking: alle kinderen moeten genoeg aandacht en ondersteuning krijgen. Dat is een belangrijk signaal: we richten ons op alle kinderen, en niet enkel op diegenen die een vertragend werkende beperking hebben. In welke mate met PRODIA wordt gewerkt, weten we niet, maar ik kijk met wat schrik naar het fenomeen dat ouders, die het gevoel zouden hebben dat hun kinderen te weinig uitdagingen zouden kunnen krijgen in klassen waar iedereen samen zit, geld inbrengen om privéonderwijs te organiseren. Zo ver is het nog niet, al zijn er wel al twee scholen waar dat gebeurt. Dat lijkt geen goede ontwikkeling te zijn. Laat ons hopen dat het daarbij blijft en dat alles wat in de plooi valt.

Minister Hilde Crevits: De diagnostiek over hoogbegaafdheid heb ik bij. Ik hou die ter beschikking.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Emmily Talpe aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over hooggevoelige personen en de rol van het onderwijs – 2572 (2014-2015)

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: Mevrouw Talpe heeft het woord.

Mevrouw Emmily Talpe (Open Vld): Voorzitter, minister, collega's, ik wil een lans breken voor personen met een hooggevoelige persoonlijkheid (HSP, highly sensitive person). HSP is geen stoornis, maar een persoonlijkheidskenmerk. Het is een aangeboren karaktereigenschap die voortkomt uit een bepaalde manier van functioneren van het centraal zenuwstelsel. Het is ook niet terug te vinden in de DSM IV en de ICD 10, twee manuals die ook door de VDAB worden gebruikt om te bepalen of er sprake is van een arbeidshandicap en of het doelgroepenbeleid van toepassing is. Omdat HSP niet in de manuals is opgenomen, is het ook minder bekend bij de psychosociale diensten van de VDAB, en komt het daar weinig aan bod.

Er is positief nieuws vanuit HSP Vlaanderen. HSP Vlaanderen is een vrijwilligersorganisatie die HSP op de kaart wil zetten en een sterk ondersteunend platform biedt voor sensibilisering en ondersteuning van mensen met HSP. Onlangs was er hierover ook een colloquium waar de recentste wetenschappelijke bevindingen getoetst werden aan de ondervindingen uit de praktijk. De conclusie was dat die hooggevoelige personen perfect kunnen functioneren zowel op onze arbeidsmarkt als in de globale maatschappij. Maar er is meer nood aan kennis van deze persoonlijkheidseigenschap, waar 15 tot 20 procent van de bevolking mee te maken heeft.

HSP Vlaanderen pleit voor meer bewustwording vanuit onze maatschappij. Een bewustwording dat er mensen zijn die moeilijker kunnen omgaan met de prikkels die elke dag op hen afkomen. Zij zijn ook gevoeliger voor psychosociale aandoeningen. Personen met HSP moeten zich ook bewust worden van het probleem. Vaak voelen ze zich een buitenbeentje en weten niet echt wat er mis loopt.

Rekening houden met personen met HSP en hun zelfbewustwording zou een grote stap vooruit zijn om ervoor te zorgen dat zij niet uitvallen in het onderwijs en/of later misbegrepen worden op de arbeidsmarkt.

Personen met HSP hebben een sterk empathisch vermogen. Hierdoor zijn zij vaker terug te vinden zijn in de zorgsector en de welzijnssector.

Aangezien we met deze regering zo veel mogelijk mensen op een kwalitatieve manier willen klaarmaken voor de arbeidsmarkt, diversiteit hoog in het vaandel dragen en blijvend willen inzetten op een risicobeperking inzake psychosociale problemen, zoals stress, burn-outs en depressiviteit, stel ik graag volgende concrete vragen.

Minister, welke initiatieven kunnen we vanuit het onderwijs aanreiken om leerlingen en leerkrachten te sensibiliseren voor HSP en om de kennis en detectie van hoogsensitiviteit te verhogen? Zijn de psychosociale diensten binnen de scholencontext op de hoogte van dit persoonlijkheidskenmerk? Is er een bepaald beleid of een bepaalde visie rond? Kunnen leerlingen waarbij HSP werd vastgesteld, worden ondersteund binnen het onderwijs? Kunnen ook leerkrachten waarbij HSP werd vastgesteld, worden ondersteund? Zal deze thematiek worden ingebed als volwaardig onderdeel van een inclusief en diversiteitsbeleid in het onderwijs?

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Dank u, mevrouw Talpe, voor deze vraag. En welkom in deze commissie. Dit is, denk ik toch, uw eerste vraag hier. Mijn zeer hooggevoelige persoonlijkheid heeft dat toch weer opgemerkt.

U zegt heel terecht dat HSP geen stoornis maar een persoonlijkheidskenmerk is. Het stellen van die diagnose is niet zo evident. Deze eigenschap komt soms voor samen met ADHD of ASS of andere beperkingen. Als leerlingen, naast dit persoonlijkheidskenmerk, een diagnose hebben die toegang verleent tot gon,

kunnen zij nu op die mogelijkheid een beroep doen. Aangezien het gaat om een persoonlijkheidseigenschap en niet om een beperking, is er tot nu toe nooit sprake van geweest om voor hoogsensitieve leerlingen een bijkomend type in het buitengewoon onderwijs of het gon te creëren. Wel is het aangewezen dat scholen waar deze leerlingen zijn ingeschreven, de nodige maatregelen treffen om in hun zorgbeleid, waar mogelijk, rekening te houden met deze en ook andere eigenschappen van leerlingen.

Uiteraard ben ik begaan met het welbevinden en het welzijn van leerkrachten, ongeacht hun persoonlijkheid. Ik ondersteun scholen door middel van allerhande initiatieven die de nadruk leggen op het welbevinden. De aanpak van psychosociale risico's is een van de thema's die heel expliciet aan bod komen in het werken aan welbevinden.

Op dit ogenblik zijn wij samen met de sociale partners binnen het onderwijs bezig met een geïntegreerd beleid dat moet toelaten dat scholen zich beter kunnen inzetten voor preventieve maatregelen op dat vlak. Ik kijk ook uit naar het startschot voor de onderhandelingen over het loopbaanpact. Ook dat kan maatregelen opleveren.

Een schoolbestuur is autonoom verantwoordelijk voor het personeelsbeleid. Daarbij wordt rekening gehouden met competenties, talenten en de eigenheid van leerkrachten. We moeten natuurlijk werken aan een duurzaam hr-beleid dat een antwoord biedt op de vraag hoe het onderwijspersoneel zich blijvend en geboeid kan engageren.

Indien leerkrachten alsnog zouden vinden dat de school onvoldoende inspanningen doet om risico's inzake psychosociale problemen te voorkomen, kunnen zij dat aankaarten bij de directie of het schoolbestuur. Ze kunnen ook een gesprek aanvragen bij de vertrouwenspersoon of zij kunnen zich rechtstreeks wenden tot de psychosociale preventieadviseur van hun school. De school is verplicht om de coördinatoren in het arbeidsreglement te voorzien.

Dat is in een notendop wat er bestaat met betrekking tot de aanpak van hoogsensitiviteit bij leerlingen of leerkrachten.

De voorzitter: Mevrouw Talpe heeft het woord.

Mevrouw Emmily Talpe (Open Vld): Minister, dank u. Ik ben blij dat u erkent dat HSP deel uitmaakt van onze samenleving en dat er ook in ons onderwijs zeker rekening mee moet worden gehouden. Ik begrijp dat dit vandaag al in de bestaande structuren in zekere zin wordt opgevangen. Ik twijfel daar niet aan. Maar misschien kan het een aanrader zijn om eens met HSP Vlaanderen contact op te nemen. Deze vrijwilligersorganisatie heeft een sterke basis en heeft heel veel expertise opgebouwd. Ik heb hierover ook een vraag gesteld aan minister Vandeurzen in de commissie Welzijn. Hij zou een vergadering beleggen met HSP Vlaanderen. Misschien heeft die vergadering nog niet plaatsgevonden. Dit kan misschien een momentum zijn om eens te polsen waar we nog iets verder zouden kunnen gaan dan het bestaande instrumentarium. Voor die personen met HSP kan een heel kleine aanpassing soms een groot verschil uitmaken. Ik kijk er alvast naar uit om dit verder op te volgen.

De voorzitter: De heer Durnez heeft het woord.

De heer Jan Durnez (CD&V): Ik kan mij voorstellen dat er wat betreft sensitiviteit ook een gausscurve bestaat, dat er aan de andere zijde in de samenleving nog een andere groep is. Mevrouw Talpe heeft het over 20 procent aan de ene zijde; dat zal dan 20 procent aan de andere zijde geven. Het is een kwaliteit van die mensen en geen deficit. We moeten het ook op die manier benaderen. Het is inderdaad geen

stoornis. We moeten de mogelijkheden die zij aan onze samenleving bieden, versterken. Wij mogen hen niet isoleren als een probleemgroep en de kwaliteit diagnosticeren als een stoornis of een tekort. Dat zou zeer jammer zijn. Wij moeten de twee benaderingen in de gaten houden. Als er problemen zijn aan de ene of de andere zijde, moeten wij vooral kwaliteit honoreren en versterken.

De voorzitter: Mevrouw Krekels heeft het woord.

Mevrouw Kathleen Krekels (N-VA): Mijn opmerking ligt in de lijn van die van de heer Durnez. We begeven ons op een dunne lijn als we in verband met persoonlijkheidskenmerken denken aan gon en dergelijke. Er zijn inderdaad kinderen of volwassenen die heel gevoelig zijn. Maar als je ondersteuning of begeleiding aanbiedt, moet je dit, zoals de minister al zei, opentrekken voor alle kinderen en voor alle sterktes en zwaktes die een mens heeft. Ook iemand met hoogsensitiviteit moet leren omgaan met de maatschappij waarin wij leven. Kennismaking en bewustwording zijn hiervan een heel belangrijk aspect. Maar iedereen heeft wel iets wat bij anderen soms moeilijk ligt. (*Gelach*)

We moeten geen namen noemen. Als we binnen onderwijs iets doen, moeten we dit opentrekken naar alle persoonlijkheidskenmerken van iedereen. We moeten daar als maatschappij globaal mee leren omgaan. We mogen niet te specifiek naar die hoogsensibiliteit toegaan. Hoewel het wel iets is waarmee je rekening moet houden. Je mag het zeker niet minimaliseren.

Dit moet dus vooral in de breedte en niet te veel in de engte worden bekeken. Het zal voor die mensen meer ondersteunend zijn als wij hun tools aanreiken om ermee te leren omgaan, meer dan dat we er te veel in zouden meegaan. Dat is een belangrijk verschil.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Miranda Van Eetvelde aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over leren en werken in Seveso-bedrijven – 2742 (2014-2015)

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: Mevrouw Van Eetvelde heeft het woord.

Mevrouw Miranda Van Eetvelde (N-VA): Minister, recent stond in de media te lezen dat de minimumleeftijd om in een Seveso-bedrijf te werken, zal worden verlaagd naar 16 jaar. Een Seveso-bedrijf ontplooit activiteiten op het vlak van de behandeling, de productie, het gebruik of de opslag van gevaarlijke stoffen. In eerste instantie is de verlaging van de minimumleeftijd gericht op Seveso-bedrijven binnen de chemiesector. Deze sector heeft volgens koepelorganisatie *essenscia* jaarlijks tweeduizend jonge talenten nodig om de uitstroom door pensionering op te vangen. *Essenscia* had daarom in mei nog gesteld dat jongeren warm maken voor chemie niet volstaat, maar dat er meer maatwerk voor de sector nodig is in het onderwijsaanbod. De chemiesector kent de laatste jaren namelijk veel investeringen in groei en innovatie. Dat resulteert in een grotere vraag naar geschoolde werkrachten.

De bedoeling van de verlaagde instapleeftijd is om jongeren, die een job in de chemische sector beogen, al tijdens het secundair onderwijs ervaring te laten opdoen binnen deze bedrijven. Minister, u liet verstaan dat u wilt samenzitten met de onderwijskoepels en de chemiesector om te bekijken hoe in deze Seveso-bedrijven werk gemaakt kan worden van duaal leren. Vandaag de dag liggen stages voor scholieren in het secundair niet voor de hand vanwege de wettelijke

bescherming van werknemers. Dat klinkt ook logisch omdat Seveso-bedrijven nu eenmaal werken met gevaarlijke stoffen. Maar de sector heeft elk jaar tweeduizend jonge talenten nodig om de natuurlijke uitstroom op te vangen. Het is dus belangrijk om hierin een evenwicht te vinden.

Minister, wat is volgens u de impact van de federale beslissing om de minimumleeftijd in Seveso-bedrijven te verlagen naar 16 jaar voor Vlaanderen? Is er een overleg gepland met uw collega van Werk, minister Muyters? Hebt u hierover al kunnen samenzitten met de onderwijskoepels en de chemiesector? Hoe kadert u deze mogelijke beslissing binnen de nieuwe context van leren en werken? Wat is de invloed hierop?

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Werkplekleren of stages binnen Seveso-bedrijven zijn al langer mogelijk. Wel bestond er bij de Seveso-bedrijven wat terughoudendheid over de interpretatie van de betrokken regelgeving. Het verrichten van gevaarlijk werk tijdens een stage of tijdens de invulling van de werkcomponent in het stelsel van leren en werken is geregeld in artikel 10 van het federale KB betreffende de bescherming van de jongeren op het werk. In dit artikel 10 wordt bepaald dat jongeren gevaarlijk werk mogen verrichten indien een aantal voorwaarden zijn vervuld. Het uitvoeren van de arbeid moet onontbeerlijk zijn voor hun beroepsopleiding; de werkgever gaat na of de preventiemaatregelen effectief zijn en door een lid van de hiërarchische lijn worden gecontroleerd; de werkgever ziet erop toe dat de arbeid wordt verricht in het bijzijn van een ervaren werknemer.

Belangrijk in dit KB is na te gaan hoe het begrip 'jongere' wordt gedefinieerd. Dit bepaalt immers vanaf wanneer afwijkingen op het verbod op gevaarlijk werk mogelijk zijn. Het KB omschrijft het begrip 'jongere' als een minderjarige werknemer die 15 jaar is of ouder en die niet meer onder de voltijdse leerplicht valt. Vandaag is dit al van toepassing op elke jongere binnen leren en werken en op jongeren met een stagecomponent in het voltijds secundair onderwijs. In concreto betekent dit dat scholen en bedrijven – ook Seveso-bedrijven – goede afspraken kunnen maken waardoor jongeren een waardevol leertraject kan aangeboden worden waarbij ook de veiligheid van jongere én onderneming gegarandeerd blijft.

Au fond kan het dus, maar je moet aan heel strikte voorwaarden voldoen.

Ik heb hierover geen overleg gepland met minister Muyters omdat veiligheid op het werk een federale bevoegdheid is; het is geen bevoegdheid van mijn Vlaamse collega. Het overleg moet dus gebeuren met de federale minister bevoegd voor het werk en met de federale overheidsdiensten.

Ik heb hierover geen apart overleg gevoerd met de onderwijskoepels en de chemiesector omdat we samen met hen, mijn administratie, de onderwijsinspectie, de betrokken federale overheidsdiensten en hun inspectiediensten het geheel van reglementering rond stages doorgesproken hebben, waaronder elementen in verband met Seveso-bedrijven. Deze besprekingen hebben geleid tot de recent gepubliceerde omzendbrief met betrekking tot de stages waarin deze bepalingen zeer uitvoerig worden behandeld. Het gaat om de omzendbrief 'Leerlingenstages, observatieactiviteiten en praktijklessen op verplaatsing in het voltijds gewoon secundair onderwijs en het BuSO OV4'.

Met de vertegenwoordigers van de chemiesector heb ik wel een apart overleg gehad. Ik heb hun gewezen op de bepalingen uit de omzendbrief stages en het KB betreffende de bescherming van jongeren op het werk.

Ik zie geen impact op de uitrol en uitvoering van duaal leren gezien dit werk nu reeds mogelijk is – mits voldaan aan bepaalde voorwaarden – voor leerlingen

jonger dan 18 jaar. Bovendien zie ik dat zowel scholen met een aanbod in chemie, bijvoorbeeld chemische procestechnieken, als de bedrijven zelf, bijvoorbeeld BASF, samen met de sector, staan te popelen om met duaal leren aan de slag te gaan.

We moeten vooral aandacht hebben voor het kader waarbinnen jongeren tewerkgesteld kunnen worden. Tot voor kort was daar weinig interesse voor. Door de boost door het duaal leren hebben we een omzendbrief gemaakt.

De voorzitter: Mevrouw Van Eetvelde heeft het woord.

Mevrouw Miranda Van Eetvelde (N-VA): Minister, in dit dossier moeten we vooral de veiligheid van de jongeren vooropzetten. Dat is voor mij de prioriteit, en dat is vastgelegd in een KB.

Ik heb nog een bijkomende vraag. Voorziet u in de toekomst in uitbreidingen voor de ervaringen van deze jongeren? Het is erg belangrijk om te proberen de opleiding in de chemiesector te promoten. Het is een van onze belangrijkste sectoren en een Vlaamse sterkte. Is in het gevraagde maatwerk vanuit het onderwijs voor de chemiesector voorzien?

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Ik heb in het verleden ook al verwezen naar de omzendbrief SO/2002/09, die het KB welzijn van jongeren op het werk van 21 maart 2004 in uitwerking stelt. In de praktijk stellen we vast dat er regels zijn die een goede, echt praktijkgerichte stage in de weg staan. Ik verwijs naar twee nieuwe evoluties: duaal leren en de bepaling 'contractstage' in de conceptnota Verpleegkunde. Zijn er nog andere sectoren waar wordt gekeken naar een soepeler stageregime? Ik denk bijvoorbeeld aan de dagen en uren waarop tewerkgesteld mag worden. Zoiets kan erg leerzaam zijn voor studenten, maar ze mogen soms alleen werken tijdens de daguren terwijl het in de praktijk veel verder gaat. Denk maar aan de zorgsector en de jeugd- en gehandicaptenzorg. Daar wordt gewerkt met 'vroeges', 'dag', 'lates' en 'weekenddiensten'. Stagiairs mogen daarin niet meedraaien omdat er daarover opmerkingen zijn vanuit het federale niveau. We willen de veiligheid van de jongeren niet in het gedrang brengen, maar hun een goed en duidelijk beeld geven van de realiteit. Zit er daar nog iets in de pijplijn? Hoever staat de inventarisatie en wat is er mogelijk?

Minister Hilde Crevits: Mijnheer Daniëls, de contractstage moet nog volledig worden uitgewerkt. Er is een conceptnota goedgekeurd. Daarover is overleg gebeurd met minister De Block, maar er is ook overleg nodig met de minister van Werk. Er moet nog worden bekeken hoe dit kan worden ingepast. We hebben nog de tijd. Als dat volgend academiejaar start, is het pas binnen drie jaar dat er een vierde jaar is.

Toen ik bij BASF was, hebben ze een aantal voorstellen gedaan. Ze zijn intens bezig met werkplekleren, niet in het secundair maar in het hoger onderwijs. Ze hebben voorstellen gedaan voor extra opleidingen waardoor de student een diploma kan halen in een bepaalde richting door 60 procent bij hen in het bedrijf te werken. Dat gaat om jongeren die ouder zijn dan 18 jaar en voor wie de specifieke veiligheidsmaatregelen minder tellen. Ik heb zelf een lans gebroken om meer praktijkgericht te zijn. De sector snakt naar arbeidskrachten. Vandaar dat de federale minister van Werk mee betrokken is in het systeem om na te gaan wat er moet worden aangepast.

Mijnheer Daniëls, minister Muylers en ikzelf hebben een projectoproep gedaan om na te gaan waar duale opleidingen georganiseerd kunnen worden en wie wil starten met een pilootproject. Die projecten zijn ingediend en eerstdaags komt

de projectgroep samen om te beslissen welke opleidingen we positief onthalen. Het zal niet zo zijn dat een opleiding negatief onthaald wordt omwille van federale beperkingen. We kijken naar wat goede projecten zijn en desgevallend zullen er wijzigingen moeten gebeuren aan bepaalde reglementeringen. Momenteel heb ik er nog geen zicht op welke pilootprojecten een positief advies hebben gekregen. Tegen eind september moet dat bepaald zijn.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

VRAAG OM UITLEG van Güler Turan aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over het statuut voor student-ondernemers – 2673 (2014-2015)

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: Mevrouw Turan heeft het woord.

Mevrouw Güler Turan (sp-a): Minister, deze vraag is eerder uitgesteld omdat ik me vergist had in mijn agenda. Eigenlijk was ik niet van plan om ze te stellen omdat in het regeerakkoord het statuut van student-ondernemers is opgenomen. Ik had in mei al een vraag gesteld over het actieplan voor ondernemingszin in het onderwijs. Alles verliep volgens planning totdat mijn voorstel van resolutie inzake het bevorderen van jong ondernemerschap in de commissie voor Economie werd behandeld. Tijdens die behandeling kreeg ik verontrustende reacties van enkele N-VA-leden. Ze vonden het, ondanks wat staat in het regeerakkoord, niet nodig dat er een speciaal statuut zou komen voor de student-ondernemers. Ze zagen het fiscale nut er niet van in. Wie geïnteresseerd is, kan het verslag lezen van 25 juni 2015 van de commissie Economie.

Ik noem geen namen, maar ik maakte me zorgen. Er werd gepleit voor het ondersteunen van algemeen ondernemerschap. De toegang tot het beroep wat betreft bedrijfsbeheer is naar Vlaanderen gekomen en er moet worden gekeken hoe iedereen op een laagdrempelige manier toegang tot het beroep kan krijgen. Ik ben het ermee eens dat er algemene, generieke maatregelen nodig zijn die voor iedereen goed zijn, maar een student-ondernemer verdient extra aandacht. Dat stond ook in het regeerakkoord.

Ik maakte me zorgen en heb daarom de vraag ingediend. Kort na de indiening heb ik in de pers gelezen dat u daarover ook verklaringen hebt afgelegd. Ik heb uw website en die van CD&V erop nagelezen en daar staat duidelijk dat u gelooft in het aantrekkelijk en duurzaam maken van het statuut student-ondernemer. U stelt: "We enten ons vooral op wat de opleidingen en instellingen al doen of van plan zijn. Hogescholen en universiteiten hebben zelf al bevoegdheid om een statuut uit te werken. We zullen samen met hen en in overleg met de onderwijswereld, de ondernemersorganisaties en de student-ondernemers daar een concrete uitvoering aan geven."

In de schriftelijke voorbereiding van mijn vraag vroeg ik of u mij kunt garanderen dat het statuut voor student-ondernemers er zal komen. Ik heb uw verklaringen gehoord en ik ga er dus van uit dat dit zo zal zijn. Zo niet, kunt u mij dat verduidelijken? Hebt u reeds overlegd met minister Muyters en met het federale niveau over het statuut voor student-ondernemers?

Ik reken erop dat er overleg is met minister Muyters. Hij verwijst ook constant naar u. Aangezien de verwijzing er is, denk ik dat de kruisbestuiving er ook is. Minister Borsus is bezig met het statuut fiscaal en sociaalrechtelijk te bekijken. Dat zal zeer binnenkort worden besproken in het federale parlement. Kunt u mij een stand van zaken geven van de Vlaamse kant van de zaak? U had

aangekondigd dat er een actieplan zou komen, maar ik ben kwijt tegen wanneer. Is het tegen het einde van het jaar? Ik heb verschillende mensen gesproken van de universiteiten. Ze zijn erg blij dat dergelijk statuut er komt, net als studenten. Bij Bedrijfsbeheer is het bijvoorbeeld een probleem. Die moeten naar SYNTRA gaan om het diploma te kunnen halen, terwijl het ook op de universiteiten wordt aangeboden. Hoever staat u met de concrete uitwerking? Ik ben zeker dat u er net als ik van overtuigd bent dat we de stimulans aan de ondernemende student moeten geven.

De voorzitter: Mevrouw Van Eetvelde heeft het woord.

Mevrouw Miranda Van Eetvelde (N-VA): Onze fractie moedigt ondernemerschap sterk aan, dat staat buiten kijf, en bij voorkeur zo vroeg mogelijk. Studenten die een ondernemerspotentieel willen ontplooiën, moeten daartoe alle kansen krijgen. Ze zijn onze toekomst en de motor van de economie van morgen. Topsporters krijgen heel wat ondersteuning. Topondernemers hebben daar ook recht op en krijgen dat vandaag al voor een groot deel.

Heel wat universiteiten faciliteren aan ondernemende studenten praktische en strategische ondersteuning. Dat kunnen we alleen maar bejubelen. Uiteraard ondersteunen we een statutaire gelijkstelling van student-ondernemers met die van jobstudenten. Elke mogelijke drempel voor deze high potentials moet worden weggenomen. Ik vind wel dat het onze plicht is om een kritisch oogje in het zeil te houden en te bewaken dat dit correct wordt opgezet. Discriminatie moet worden uitgesloten. Dat is vooral onze bekommernis ten opzichte van jongeren die om welke reden dan ook niet studeren. Enkel zo geven we op een inclusieve manier vleugels aan de volgende generatie.

Minister, zult u de invoering van het statuut student-ondernemer op korte termijn bespreken met uw collega's op Vlaams en federaal niveau?

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Het is interessant om het verslag na te lezen van onze vorige bespreking. Daar kunt u in lezen hoe snel u hebt leren typen. Dat is voor ondernemers ook niet onbelangrijk. Ik zal niet alles herhalen wat de vorige keer is gezegd.

Ik pleit inderdaad voor meer ruimte voor ondernemen tijdens het studeren in het hoger onderwijs. Hiertoe moeten studenten de nodige faciliteiten krijgen. Dat is noodzakelijk, én vanuit de instelling hoger onderwijs én vanuit de overheid. De term 'statuut voor student-ondernemers' kan op verschillende manieren worden ingevuld. In een afzonderlijk studentenstatuut voor student-ondernemers wordt al door heel wat onderwijsinstellingen voorzien. Er is niet zo'n nood aan een centrale regeling van de invulling van dergelijk statuut omdat heel veel hogescholen en universiteiten er al mee bezig zijn.

In de tweede plaats is er de kwestie van het vestigingsattest bedrijfsbeheer, of die algemene toegang tot een zelfstandig beroep. Er bestaat op dat vlak vandaag een groot knelpunt voor studenten in de bachelorjaren die niet de gepaste vooropleiding hebben gehad in het secundair onderwijs. Die studenten beschikken gewoon niet over zo'n vestigingsattest. Zodra ze hun bachelordiploma hebben behaald, zijn ze vrijgesteld. Het is voor die studenten dat ik samen met collega Muyters in het kader van het beleid qua ondernemend onderwijs echt wel een oplossing wil vinden, zodat ze al van bij de start in het hoger onderwijs zo snel mogelijk een vestigingsattest kunnen verwerven. Ik denk dat we ter zake moeten proberen wat soepelheid in te bouwen.

Een derde invulling van het statuut student-ondernemer betreft de vraag naar een aangepast juridisch en sociaal statuut van ondernemers die ook nog student

zijn. Je hebt dus het studentenstatuut, maar dan heb je ook nog het ondernemersstatuut en het attest: dat zijn de drie onderdelen. Wat het studentenstatuut betreft, is er voor mij niets nodig. Het attest moeten we versoepelen. Dan is er ook nog het ondernemersstatuut, om hun de mogelijkheid te bieden om bijvoorbeeld onder bepaalde voorwaarden ten laste te blijven van de ouders, om nog kinderbijslag te genereren en een vrijstelling van sociale bijdragen te genieten, net zoals het jobstudentenstatuut ook is gecreëerd voor werknemers die ook nog student zijn.

Die aspecten van het statuut zijn een federale bevoegdheid. In het kmo-plan van de Federale Regering is voorzien dat men de mogelijkheden wil onderzoeken om studenten in staat te stellen te beschikken over een statuut van student-ondernemer om een ondernemerschapproject op te starten. Ik hoop dus dat ik de drie lijnen in de discussie duidelijk heb gemaakt.

In het kader van de voorbereidingen voor het nieuwe Actieplan Ondernemend Onderwijs is er zeer regelmatig overleg met het kabinet-Muyters – er is daar een goede kruisbestuiving, althans professioneel – en tussen de betrokken administraties. Zo hebben we de administratie gevraagd de vestigingswetgeving nader te onderzoeken en eventueel ook aan te passen, zodat er rechtszekerheid bestaat voor hogeronderwijsinstellingen, zekerheid dat ook zij erkende getuigschriften basiskennis bedrijfsbeheer kunnen uitreiken. Op basis van het overleg van mijn medewerkers met de medewerkers van collega Muyters kan ik ook meegeven dat we ook een oplossing aan het uitwerken zijn opdat studenten zeer laagdrempelig zo'n opleiding zouden kunnen volgen en desgewenst met een eigen zaak zouden kunnen starten tijdens de bachelorjaren. Het is de Vlaamse minister van Economie die bevoegd is voor het bepalen van de voorwaarden qua inhoud en opleidingsduur voor het vestigingsattest.

Wat overleg met het federale niveau betreft, worden de noodzakelijke inhoudelijke voorbereidingen getroffen. Via de opvolgingsrapporten van het kmo-plan vernam ik dat minister Borsus een advies zal vragen aan het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen. Het is uiteraard logisch dat men dergelijk overleg voert met de beheerders van het sociaal statuut.

Dan is er het ei van Columbus: wanneer zal dat allemaal klaar zijn? De regelgeving met betrekking tot het vestigingsattest is verankerd in een wet en een KB. Collega Muyters voorziet in een grondige actualisering, zo heeft hij laten weten, waarbij ook in een efficiënte regeling moet worden voorzien voor het hoger onderwijs en de student-ondernemers. Ik begrijp echter dat men nu ook al voorziet in een tijdelijke oplossing binnen de huidige regelgeving en dus op korte termijn bekijkt. Ik kijk in dat verband ook naar u, mevrouw Van Eetvelde. Ik wil dat ook nog eens navragen, maar ik weet dat collega Muyters daar ook in geïnteresseerd is.

Wat de federale aspecten betreft, zijn we uiteraard afhankelijk van de voortgang van de werkzaamheden op dat niveau, maar we vragen regelmatig informatie op.

De voorzitter: Mevrouw Turan heeft het woord.

Mevrouw Güler Turan (sp-a): Minister, hartelijk dank voor uw antwoord. Uw antwoord stelt me gerust. Ik denk dat het inderdaad hoog tijd is om de student-ondernemer alle kansen te geven om te proberen. Als het niet lukt of niet naar zijn zin is, dan kan hij dat zo vroeg mogelijk leren en zal hij later geen grote brokken maken.

Collega Van Eetvelde, ik ben het absoluut eens met uw betoog. Ik vraag ook niets anders. Ik ben al sinds het einde van de vorige legislatuur bezig met een conceptnota over het bevorderen van jong ondernemerschap en het studentenstatuut. In het begin van deze legislatuur, in mei of juni van vorig jaar, was onze conceptnota

al ingediend. Het stond ook in het regeerakkoord. Ik ben dus heel blij met het antwoord dat ik van de minister heb gekregen.

Er was ook geen reden tot grote bezorgdheid, tot een van de collega's van de N-VA zich tijdens de bespreking van die conceptnota heeft laten gaan. Over de erkenning van kennis van bedrijfsbeheer bij studenten was het voor hem heel duidelijk dat dit de toegang tot het beroep is en dat die voor iedereen gelijk moet zijn. Student-ondernemers mochten geen andere regeling krijgen. Dat was wat een collega in de commissie Werk antwoordde namens de N-VA. Met betrekking tot het fiscaal-sociale zei hij dat geen goed idee te vinden. Hij wees erop dat de student-ondernemer, zoals het woord het zelf zegt, een ondernemer is, geen jobstudent.

Minister, het was om die reden dat ik me zorgen maakte, ondanks het regeerakkoord, maar ik ben vandaag gerustgesteld door zowel het betoog van mevrouw Van Eetvelde als uw antwoord. Dat statuut zal er komen. Ik heb hier vandaag ook gehoord dat minister Muyters inderdaad bezig is met een grondige evaluatie met betrekking tot een lage drempel voor het vestigingsattest bedrijfsbeheer voor de bachelors die ter zake nog met een probleem kampen. Ik ben ook blij dat men in het kader van de bestaande wetgeving, ofwel decretaal ofwel wetgeving die nog altijd federaal is, zal bekijken welke uitzondering men kan regelen.

Ik ben gerustgesteld. Als we moeten investeren in de transformatie van onze economie, en vooral in kenniseconomie, omdat we moeten wedijveren met grotere landen met grotere mogelijkheden, dan denk ik dat we elk ondernemerschap een kans moeten geven. Hoe vroeger onze ondernemers kunnen beginnen, hoe beter. Het lijkt me heel positief dat dat gebeurt in een universitaire omgeving, met de nodige ondersteuning en bijstand van de professoren en andere studenten. Ik blijf de zaken verder volgen. Zowel hier als federaal zijn we aan het bekijken hoe snel dat statuut er komt. Ik noem dat fiscaal. Een werkstudent mag tot ongeveer 7000 euro verdienen, terwijl een ondernemer veel meer gelimiteerd is. Die ongelijkheid moet zo snel mogelijk worden weggewerkt.

De voorzitter: Mevrouw Van Eetvelde heeft het woord.

Mevrouw Miranda Van Eetvelde (N-VA): Ik kan natuurlijk niet spreken voor mijn collega's, maar ik denk dat we ter zake volledig op dezelfde lijn zitten als de minister van Onderwijs. De zaken nemen hun gang en we zullen dat zeker en vast verder opvolgen. Het is ook niet abnormaal dat er ook een zekere bezorgdheid over bestaat onder mijn collega's. Ik denk echter dat we hier toch wel op de juiste golfengete zitten.

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Ik kan begrijpen dat iedereen zich wel eens moet laten gaan. Mevrouw Genez was vanmorgen ook duidelijk over het masterplan secundair onderwijs dat sp.a mee heeft goedgekeurd. Ze had een sterk afwijkende mening. *(Opmerkingen van mevrouw Güler Turan)*

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.

**VRAAG OM UITLEG van Steve Vandenberghe aan Hilde Crevits, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Onderwijs, over een meer gerichte aanpak van kansarmoede in scholen door de inzet van ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting (EDAS)
– 2844 (2014-2015)**

Voorzitter: mevrouw Kathleen Helsen

De voorzitter: De heer Vandenberghe heeft het woord.

De heer Steve Vandenberghe (sp-a): Voorzitter, minister, geachte leden, in juni, net voor de vakantie heb ik mijn eed afgelegd, maar daarvoor ben ik dertien jaar lesgever en tien jaar directeur geweest in een basisschool. Ik heb dus toch wel enige ervaring op onderwijsvlak, zij het dan alleen in het basisonderwijs. De voorbije maanden is er een uitgebreid debat gevoerd over de armoede-problematiek in Vlaanderen in het algemeen, maar ook over de armoede-problematiek bij kinderen op school, en dan vooral in de basisscholen in het bijzonder. Ik verwijs ter zake naar twee artikels: een artikel van Frederic Vanhauwaert net voor de start van het schooljaar en een opiniestuk van Lotte Beckers, dat heel veel heeft losgemaakt op diverse niveaus. Ik heb ook een bezoek gebracht aan het armoedebat tijdens Oostende Voor Anker. Daar heb ik een gesprek gehad met diverse ouders van kinderen die in armoede leven en met ouders die uit de armoede zijn geraakt. Vandaar ook mijn voorstel van die gerichte aanpak van kansarmoede in scholen door de inzet van die ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting. Ik denk immers dat je de problematiek het best kunt aanpakken binnen de schoolmuren.

Ons onderwijs heeft als basisdoel kinderen en jongeren voor te bereiden op een volwassen leven, waarin ze goed voorbereid en zelfstandig het geluk kunnen nastreven. Idealiter moet ons onderwijs kinderen en jongeren hun individuele competenties laten ontdekken en die helpen versterken, zodat ze later een job kunnen uitoefenen die goed bij hen past. Uit ervaringen, uit de praktijk blijkt echter dat we nog veraf zijn van die utopische meritocratie en dat ons onderwijs minder bijdraagt aan de sociale mobiliteit dan we eigenlijk allemaal hopen.

Zo goed als alles in het leven is grosso modo het resultaat van twee grote factoren: persoonlijke aanleg voor iets en de omgevingsfactoren. Scholen, en zeker basisscholen doen erg hun best om binnen de schoolmuren een omgeving te creëren die leerlingen kansen biedt, maar in de praktijk stellen we vast dat dit tot op vandaag voor grote groepen leerlingen onvoldoende blijft, ondanks alle inspanningen die al worden geleverd. Hun thuissituatie heeft een dusdanig overheersend negatief effect op hun schoolcarrière dat dit leidt tot schoolachterstand. We noemen dat ook het beruchte watervalstelsel in het onderwijs. In de slechtste gevallen kennen te veel kinderen een volledige schooluitval.

We weten natuurlijk wel dat die problematiek niet nieuw is, en er zijn vandaag structuren in werking om die problemen te remediëren, zoals de CLB's, het multidisciplinair overleg, gon-leerkrachten (geïntegreerd onderwijs) en een aantal brugfiguren. Dat is positief, maar ontoereikend. Het grootste probleem van die bestaande structuren is vooral dat ze enkel reactief optreden, waardoor er op alle niveaus ondertussen kostbare tijd en middelen verloren zijn gegaan. We kunnen in dat verband bijvoorbeeld denken aan leerkrachten die via STICORDI-maatregelen (stimuleren, compenseren, remediëren, differentiëren en dispensereren) gedurende langere tijd een uitzichtloos gevecht leveren tegen een probleem dat zich in de meeste gevallen eigenlijk vooral buiten de schoolmuren situeert.

Minister, ik zou u dan ook een positief voorstel willen doen. Dat gebeurt niet altijd vanuit de oppositie, maar toch. Ik stel voor om in scholen voortaan ook ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting in te zetten, die dan voldoende subtiele signalen van een problematische thuissituatie kunnen oppikken. Op die manier hebben de scholen een kans om die problemen dan proactief aan te pakken. Dat valt nu meestal op de nek van de leerkrachten en de directies, die dat niet altijd op een correcte manier kunnen inschatten, met alle gevolgen van dien. De detectie van problemen gebeurt nu vooral op statistische wijze en op pedagogische wijze. Die eerste manier is niet altijd een garantie op succes, en de tweede methode treedt pas in werking wanneer het eigenlijk soms al te laat is. In de scholen is er nood aan een derde detectiemethode die op microniveau en tijdig werkt. Die ervaringsdeskundige kan mijns inziens die functie wel vervullen.

We zien die deskundige vooral als een persoon die de belevingswereld van een moeilijke thuissituatie heel goed kent, die de signalen ervan oppikt en die in staat is om een echte dialoog op gang te brengen, wat vandaag niet altijd gebeurt. Die persoon moet een eerstelijns hulp zijn die automatisch in een vroeg stadium en zonder een waardeoordeel te vellen in werking treedt.

Qua profiel van de ervaringsdeskundige denk ik uiteraard in de eerste plaats aan iemand die zelf een moeilijke jeugd kan hebben meegemaakt, zoals ik daarnet al zei, of een uitgesproken moeilijke schoolcarrière achter de rug heeft, of – waarom niet – iemand die momenteel zelf nog bezig is aan tweedekansonderwijs. Ik ben er zeker van overtuigd dat de noodzakelijke extra middelen die deze functie onvermijdelijk met zich meebrengt, maatschappelijk dubbel en dik zullen worden terugverdiend. Het terugdringen van een vermijdbare mismatch tussen persoonlijke talenten en het behaalde diploma als gevolg van omgevingsfactoren moet een belangrijke hefboom zijn om generatiekansarmoede te bestrijden. Nu zijn het immers vaak de meest kwetsbare leerlingen, die spijtig genoeg later ook nog eens de strijd tegen het glazen plafond zullen moeten voeren omdat ze uit de verkeerde buurt komen of de verkeerde naam dragen, die met de meest precieze diploma's afstuderen, als ze al zullen afstuderen. Dat moet zeker haalbaar zijn. In De Vlieger in Oostende is er immers al zo'n proefproject. Een dame begeleidt daar al dergelijke leerlingen, vrijwillig dan, en niet ondersteund. Ze wil ook opnieuw op de arbeidsmarkt terechtkomen.

Minister, kunt u zich principieel vinden in de inschakeling van ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting in het onderwijs, die in een vroeg stadium signalen van een problematische thuissituatie kunnen detecteren en die als eerstelijns hulp proberen te remediëren? Acht u het haalbaar om de scholen die ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting willen inzetten, daar financieel in te steunen, wetend dat die middelen op termijn ook een terugverdieneffect kunnen en zullen hebben? Mijn laatste vraag is zeker niet de minste: ziet u alternatieven voor mijn voorstel om ervaringsdeskundigen in het onderwijs in te schakelen die hetzelfde beoogde resultaat zouden kunnen opleveren?

De voorzitter: Collega, proficiat met uw allereerste vraag in dit parlement. *(Applaus)*

De heer Daniëls heeft het woord.

De voorzitter: De heer Daniëls heeft het woord.

De heer Koen Daniëls (N-VA): Mijnheer Vandenberghe, proficiat met uw eerste vraag. Ik heb aandachtig naar u geluisterd, en ik vrees dat u veel zaken op een hoopje gooit. Als ik de redenering omdraai, moet ik besluiten dat met EDAS alle onderwijsproblemen kunnen worden opgelost. Dat is toch wat kort door de bocht. Voorts is het zo dat in de vorige legislatuur in verband met die ervaringsdeskundigen al een aantal onderzoeken zijn gebeurd over de werkelijke bijdrage ervan. Mijn eigen ervaring leert me dat in het geval we geld over zouden hebben om extra personeel in scholen aan te nemen, we dat in de eerste plaats moeten gebruiken om mensen aan te werven die in rechtstreeks contact met leerlingen staan. Want zij moeten de problemen waarvan we weten dat ze linea directa verband houden met het niet behalen van een diploma, daadwerkelijk oplossen. Ik noem er een, en dat is de beheersing van het Nederlands. Minister, als u dus op de tweede vraag zou antwoorden dat er middelen beschikbaar zijn, dan wil ik u vragen om de opportuniteit te onderzoeken om dat geld aan te wenden voor de taalbaden die dankzij het Onderwijsdecreet XXIV mogelijk zijn gemaakt.

De voorzitter: Mevrouw Brusseele heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel (Open Vld): Mijnheer Vandenberghe, dank u voor uw vraag. Kansarmoede is een probleem. Een betere sociale mobiliteit is een uitdaging voor ons onderwijs. In wat volgens sommigen een nutteloze assemblee is – de Senaat – hebben we de afgelopen maanden al wat werk verricht. We werken er aan een rapport over kinderarmoede. Een van de luiken ervan zal gaan over de rol van onderwijs. Gisteren was ik op de opening van Hogeschool Gent. U gaf er een mooie toespraak, minister. Ik heb goed begrepen dat u met grote tevredenheid aankondigde dat in de lerarenopleidingen meer werk zal worden gemaakt van aandacht voor het maatschappelijk engagement dat leerkrachten zich eigen moeten maken. Volgens mij en volgens veel experts die in de Senaat zijn komen spreken, is de betrokkenheid en het inlevingsvermogen van de leerkrachten en het ganse schoolteam met kinderen die in armoede leven, van primordiaal belang. Dat vereist kennis en vaardigheden in omgang met diversiteit. Diversiteit slaat op een andere taal spreken en een andere cultuur aankleven, maar ook op een andere sociaal-economische status hebben. Ook mevrouw Helsen heeft in Washington kunnen luisteren naar het pleidooi van Piet Van Avermaet. We waren er op uitnodiging van de Koning Boudewijnstichting. We hebben de afgelopen maanden dus al heel wat insteken gekregen. Ik denk dat we daarmee aan de slag kunnen. Het belangrijkste advies dat we van de mensen van de Koning Boudewijnstichting kregen, was dat kandidaat-leerkrachten en leerkrachten die al les geven, beter moeten worden opgeleid in de omgang met diversiteit. Het zou misschien wel goed zijn om ervaringsdeskundigen mee aan de kar te laten trekken, maar er zijn ook evidente ingrepen die men kan aanleren. Een van de experts zei me dat het inzake aandacht voor dit thema in de lerarenopleidingen niet goed gesteld is. We moeten de komende jaren op dat punt dus zeker focussen, zodat elk kind de kansen krijgt die het verdient.

Mevrouw Kathleen Helsen (CD&V): Experts bezorgden ons inderdaad veel interessante informatie. Het komt er nu op aan om alle beschikbare inzichten in de opleiding te verwerken en ze in de praktijk toe te passen. Op dat punt wringt het schoentje nog.

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Ik dank u voor deze zeer interessante vragen, mijnheer Vandenberghe. Vooraf dit: zoals u weet, ligt onderwijs mee aan de basis van de structurele oplossing, via de opleiding 'Ervaringsdeskundige in de armoede en sociale uitsluiting'. De opleiding is op 17 oktober 2008 erkend door de Vlaamse Regering. Daarvoor werd vanaf 2004 jaar na jaar een lineair opleidingsprofiel goedgekeurd. De opleiding is nu opgesplitst in een opleidingsprofiel voor een voortraject ingericht in basiseducatie en een opleidingsprofiel voor de feitelijke beroepsopleiding – in het volwassenenonderwijs, domein 'bijzondere educatieve noden'. Onderwijs heeft dus van bij de start mee geïnvesteerd: een investering die we trouwens blijven aanhouden. Een vaste tewerkstelling van ervaringsdeskundigen 'opleggen', lijkt me moeilijk te zijn. Ik leg nog uit waarom. Wel moeten we zoeken hoe ervaringen en inzichten in armoede in ons onderwijs voldoende aan bod kunnen komen. Dat kan immers via tewerkstelling, maar ook via vorming en training, waar ervaringsdeskundigen zeker ook hun rol in kunnen spelen.

Ik beantwoord nu de vragen. We investeren in de opleiding van de ervaringsdeskundigen omdat we geloven in hun meerwaarde. Het beleidsdomein Onderwijs en Vorming vestigde al geregeld de aandacht op wat ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting en ook wat andere brugfiguren kunnen betekenen voor het ondersteunen van de relatie tussen scholen en de thuis-situatie. Ze deden dit onder meer via bijvoorbeeld het onderwijsblad Klasse. De regelgeving staat perfect toe dat scholen maar ook bijvoorbeeld CLB's en de centra voor basiseducatie (CBE's) een ervaringsdeskundige in armoede en sociale

uitsluiting aanstellen met de middelen die zij van de Vlaamse overheid krijgen. De personeelsregelgeving van CBE's en CLB's verwoordt zelfs expliciet de mogelijkheid om hun reguliere overheidsmiddelen op die manier aan te wenden. De financiering van scholen en scholengemeenschappen varieert zoals bekend naargelang een aantal leerlingenkenmerken, precies om hun de middelen te geven om een effectief sociaal beleid vorm te geven.

Hoewel we de opleiding EDAS organiseren, stellen we vast dat onderwijsinstellingen weinig of niet kiezen voor aanwervingen. Dat is een pijnpunt, want het is perfect mogelijk. Scholen en centra beslissen natuurlijk zelf over hun aanwervingspolitiek: de Vlaamse overheid treedt niet op als werkgever maar is slechts verantwoordelijk voor de uitbetaling van de lonen. Uiteraard kunnen ze hun middelen maar één keer uitgeven. Dat de afweging moeilijk blijft, begrijp ik. Een nieuwe extra betoelaging specifiek voor EDAS in het leven roepen, is momenteel geen realistische piste. Toch boort het onderwijsveld hier en daar wel het potentieel aan van ervaringsdeskundigen. Zo doen een aantal scholen, CLB's en zelfs lerarenopleidingen een beroep op het Team voor Advies en Ondersteuning (TAO). Ze hebben dus geen ervaringsdeskundige in dienst, maar ze kopen de expertise in van opgeleide ervaringsdeskundigen, om hen in te zetten voor welbepaalde opdrachten. Ze worden dus meer dan vroeger ingezet om bijvoorbeeld nascholing van hun teams of coaching van studenten te verzorgen.

Er zijn ook lokale besturen die de scholen helpen door de inzet van die brugfiguren in een aantal grote steden. Ook dat is zeer interessant.

Ik verwijs naar een aantal projecten die lopen: het JoJo-project (Jongeren voor scholen – scholen voor Jongeren) en het VeVe-project (VerkeersVeiligheid). Voor mij is het cruciaal dat de opleidingen in het kleuteronderwijs vorig jaar al de handen in elkaar hebben geslagen om in de opleiding tot kleuterleider of kleuterleidster expliciet het vak armoedeherkenning een plaats te geven. Wie armoede herkent, herkent ook de armoedesituaties van kinderen thuis en kan daar op een gepaste manier mee omgaan. Het is cruciaal dat je dat herkent. Wie dat niet herkent, kan er niet mee omgaan.

Ik heb inderdaad met de hogescholen een pact gesloten om maatschappelijk engagement te verankeren in de opleiding. Niet als een apart vak, maar omdat ik vind dat iedereen die vandaag lesgeeft, een maatschappelijke betrokkenheid moet tonen. Ik ontken niet wat de heer Daniëls zegt, dat taal en taalverwerving cruciaal zijn, maar elk kind komt in de klas met een eigen rugzak: met talenten, met opportuniteiten maar ook met een pak zorgen. Als er in die rugzak ook een thuissituatie van kansarmoede zit, moet je daar als leerkracht mee kunnen omgaan. De ervaringsdeskundigen kunnen hier in de nascholingen een belangrijke rol spelen om de leerkrachten op dat vlak alerter te maken.

Ik ben verrast door de engagementen die de hogescholen vandaag al opnemen. Er was geen pact nodig om engagementen op te nemen. Maar ik vind het pact belangrijk omdat het het engagement centraal stelt en duidelijk stelt dat het een belangrijk onderdeel is van de opleiding.

Mijnheer Vandenberghe, ik zal bekijken op welke manieren we onze ervaringsdeskundigen beter en gericht kunnen inzetten, en of we hun een plaats kunnen geven. Maar ik kan niet elke school verplichten om er een in dienst te nemen. We kunnen wel vanuit de overheid een oproep doen of de mogelijkheden nog eens aankaarten, en we kunnen nog eens het belang onderstrepen van de expertise van ervaringsdeskundigen om beter te kunnen omgaan met kinderen die zich in heel specifieke situaties bevinden.

De voorzitter: De heer Vandenberghe heeft het woord.

De heer Steve Vandenberghe (sp-a): Ik ben het niet helemaal eens met de heer Daniëls. Ik gooi niet alles op een hoop. In verband met de taalproblematiek en die andere zaken weet ik uit ervaring dat als die kinderen met een rugzak vol grote problemen naar school komen, dat alles errond er ook onder zal lijden. Ik merk dat de teamleden in de school niet altijd de expertise of de tijd hebben om dat te onderkennen. Ook hun directeur niet. Dan is het soms al te laat om te anticiperen.

Mevrouw Brusseel, met uw toelichting ben ik het wel eens.

Maar ik heb wel nog een kritische opmerking, minister. Als de kleuterleerkrachten dat er in hun opleiding bij krijgen, is dat opnieuw iets dat ze er bij moeten nemen. De leerkrachten op de diverse niveaus zijn al enorm overbevraagd. Zij moeten al heel wat zaken kunnen en van alle markten thuis zijn. Als ze een dergelijke opleiding er nog eens bij zullen moeten nemen, bij hun basispakket, dan vrees ik dat dit onvoldoende zal zijn om het resultaat te bereiken dat wij voor ogen hebben. Ik blijf erop aandringen om daar verder op door te gaan en er meer in te investeren. Als je er op tijd op kunt anticiperen, zal je heel wat problemen op de klas- en schoolvloer kunnen oplossen.

De voorzitter: Mevrouw Krekels heeft het woord.

Mevrouw Kathleen Krekels (N-VA): Minister, u hebt in uw antwoord twee belangrijke dingen gezegd. Een school heeft nu al de mogelijkheid om, indien gewenst, iemand aan te nemen. Het is belangrijk om dit gegeven te handhaven, zodat scholen zelf kunnen zien, in functie van het sociaal milieu waarin zij zich bevinden, of dit opportuun is of niet om dit als versterking van het team aan te nemen. Daarnaast kan het niet allemaal op de nek van de leerkracht worden geladen. Ze moeten al voor veel dingen openstaan. Ik dacht dat dit al een actiepunten was in het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding (VAPA), om te bekijken hoe wij in de rand het best die ondersteuning kunnen bieden. Het moet niet per se in de school zelf. Het kan ook in de rand, via het centrum voor leerlingenbegeleiding (CLB) of de pedagogische begeleiding. Ook daar kan de armoedetoets in het oog worden gehouden.

De voorzitter: Mevrouw Brusseel heeft het woord.

Mevrouw Ann Brusseel (Open Vld): Minister, dank u voor uw antwoord. Ik ben alvast zeer tevreden dat de kleuteropleidingen werken aan de armoedeherkenning. Ik vind dat cruciaal.

Mijnheer Vandenberghe, uw opmerking over alles wat de leerkrachten moeten kunnen, is inderdaad een pijnpunt. Ik ben daar ook zeer gevoelig voor. Maar als we naar de prioriteiten kijken, behoren armoedeherkenning en het daarmee omgaan tot de basiscompetenties. Je moet die pedagogische competentie hebben. Je moet aanvoelen wanneer iemand in een probleemsituatie zit – zonder daarom alle details te moeten kennen. Er zijn valkuilen. Een ervan is bijvoorbeeld dat je aan kinderen de huistaak geeft om documentatie op te zoeken in de vorm van fotootjes en prentjes en ditjes en datjes. Maar als je weet dat er in de klas kinderen zitten die dat niet zullen kunnen doen, dan moet je daar alert voor zijn. Zo zijn er scholen die een visie hebben op de traktaties in de klas. Dat is allemaal leuk, maar als je weet dat je kinderen hebt die in armoede leven, moet je dat proberen te omzeilen. Je kunt het leuk houden en er kan nog altijd taart op school komen, maar je kunt dat op een andere manier doen.

Ik ben het wel met u eens dat de leerkrachten niet alle problemen van de wereld moeten oplossen. Een leerkracht kan bijvoorbeeld niet alle stoornissen diagnosticeren. En je kunt hun ook niet vragen om in alles medisch adequaat te zijn. Maar bij de pedagogische basishouding hoort zeker in de lagere school de

armoedeherkenning en de gevoeligheid ervoor. Elke leerkracht moet dat in zich dragen. Een leerkracht is geen maatschappelijk werker die na zijn uren van alles en nog wat moet doen ten aanzien van gezinnen. Dat vind ik niet want dan ga je jonge leerkrachten misschien ontmoedigen in hun job. Maar binnen de klas moet je die feeling wel hebben.

De voorzitter: De heer Vandenberghe heeft het woord.

De heer Steve Vandenberghe (sp.a): Ik ben het met u eens, maar ik merk alleen dat in dat proefproject in Oostende de leerkrachten daar heel hard rond gewerkt hebben, terwijl die ervaringsdeskundige een dame is die zelf uit de armoede komt. Zij kan die zaken veel beter en vlugger detecteren. Ook haar omgang ermee is beter. Als je met die ouders of met andere familieleden moet spreken, blijkt dat allemaal heel gevoelig te liggen. Wij merken dat die dame er veel beter dan de leerkrachten in slaagt om dat op een goede manier aan te pakken.

Maar ik juich alle initiatieven toe. Op de werkvloer is er echter nog te weinig resultaat. Er is zeker nog een grote weg af te leggen. Ik hoop dat we in de toekomst nog resultaten kunnen bereiken en stappen kunnen zetten.

Ik begrijp ook dat elke euro maar één keer kan worden uitgegeven. Dat is nu eenmaal altijd het probleem.

Mevrouw Kathleen Helsen (CD&V): Het gaat niet alleen om euro's.

De voorzitter: Minister Crevits heeft het woord.

Minister Hilde Crevits: Ik vind het heel goed dat dit probleem, of dit thema want ik wil het zelfs niet als een probleem beschouwen, in deze commissie aan bod komt en dat iedereen er vrij genuanceerd mee omgaat. Het is cruciaal dat een leerkracht armoede kan herkennen. Dan volgt de grote weg van de herkenning naar hoe je ermee omgaat en hoe je het aanpakt. Als je mij vraagt of het een basiscompetentie moet zijn, antwoord ik, voor mezelf: ja. Want het is wel gemakkelijk als je het herkent. Het is misschien iets moeilijker te herkennen bij iemand die de taal niet spreekt.

Ik ben er wel van overtuigd dat in de manier waarop we ermee omgaan – en daar hebt u wel een punt, mijnheer Vandenberghe – de competenties van ervaringsdeskundigen cruciaal zijn. Ik was een paar maanden geleden op een debatavond over armoede. Er was een ervaringsdeskundige aanwezig die zelf uit een armoedesituatie kwam en die uitleg gaf over hoe kinderen in armoede kijken naar bijvoorbeeld budgetbeheer en over hoe anders zij die zaken ervaren. Je moet er eigenlijk voor zorgen dat de handboeken armoedevaardig zijn opgesteld. We moeten daarin nog een pak expertise verzamelen. We staan absoluut nog niet waar we moeten staan. Ik vind niet dat elke leraar expert moet zijn in het ermee kunnen omgaan. Maar we moeten wel expertise opbouwen. Dat is heel dringend. Herkenning is één iets, en dan kun je bekijken hoe je ermee omgaat.

Mevrouw Helsen zei daarnet dat het geïntegreerd moet zijn in het hele systeem. Maar dat is verschrikkelijk moeilijk. Dat start ook met aandacht ervoor hebben. Daarin is nog een hele weg af te leggen.

Het wordt vervolgd. Mijnheer Vandenberghe, ik wil gerust eens uw project komen bezoeken. We kunnen er maar uit leren.

De voorzitter: De vraag om uitleg is afgehandeld.